

TÜRK DÜNYASI
KÜLTÜR ATLASI

A CULTURAL ATLAS OF
THE TURKISH WORLD

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
REPUBLIC OF TURKEY 2

TÜRK KÜLTÜRÜNE HİZMET VAKFI

Türk Dünyası Kültür Atlası çalışmalarını
Türk Kültürüne Hizmet Vakfı adına
yönlendiren İcra Kurulu
Executive Committee in charge of the
"A Cultural Atlas of the Turkish World" project on
behalf of the Turkish Cultural Service Foundation

İcra Kurulu adına Genel Sekreteryası
Secretary-General for the Executive Committee

"Türk Dünyası Kültür Atlası
Türkiye Cumhuriyeti II" Yazı Kurulu
Başkanı ve Genel Koordinatör
Chairman of the Editorial Board and
General Coordinator for "A Cultural Atlas of the Turkish
World, Republic of Turkey I"
Yayına Hazırlayan
Continuity and proofreading

Bu Ciltte Yazısı Bulunanlar
Contributing authors

Türkçe Metin Redaksiyonu
Editor of the Turkish Text

Dizgi ve Düzenleme
Typesetting and Arrangement

İngilizce Çeviri
English Text

Sanat Yönetmeni
Art Director

Grafik Tasarım
Graphic Design

Renk Ayırımı
Color separation

Baskı, Cilt
Printing, Binding

Dr. Metin Eriş
Şerafettin Yılmaz
Dr. M. Sinan Genim
Prof. Dr. Necat Birinci
E. Korgeneral Kemal Gökçe
Prof. Dr. Selâhattin İçli
Bülent Çorapçı

Fatma Yücel

Prof. Dr. Cevdet Küçük
Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar
Dr. Metin Eriş

Öğr. Gör. Dr. Aydın Usta
Cüneyt Özkaya
Zeynep Kuşhanoglu

Prof. Dr. Mustafa Aykaç
Prof. Dr. Sudi Apak
Prof. Dr. Mithat Zeki Dinçer
Prof. Dr. Ergin Arıoğlu
Prof. Dr. Uçkun Geray
Prof. Dr. Eyüp İspir
Prof. Dr. Kâmil Turan
Prof. Dr. Ali Rıza Büyüksulu
Prof. Dr. Ahmet Ayhan
Prof. Dr. Mehmet Unal
Prof. Dr. Suphi Saatçi
Prof. Dr. Sevda Şener
Prof. Dr. Selçuk Mülâyım
Prof. Dr. Bilal Yücel
Prof. Dr. Fikret Değerli
Doç. Dr. Alev İdrisoğlu
Doç. Dr. Ali Ulusoy
Doç. Dr. Haluk Harun Duman
Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Balkanlı
Yrd. Doç. Dr. Nilüfer Öndin
Yrd. Doç. Dr. Kenan Ok
Yrd. Doç. Fatma Akyürek
Yrd. Doç. Dr. Recep Uslu
Dr. Ali Osman Yılmaz
Ar. Gör. Nihal Ötken
Ahmet Çakır
Ahmet Hamdi Başer
Ayla Seyman
Hasan Duman
İbrahim Hakkı Alptürk
Osman Nuri Özpökel
Mustafa Fırat
Müh. Nadir Avşaroglu
Okutman Şennur Kaya

Prof. Dr. Cevdet Küçük
Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar
Dr. Metin Eriş
Dr. İsa Kayaalp

Zeynep Kuşhanoglu

Reşat Dengiç

Cüneyt Özkaya

Mac Reklam Ltd.

Repronet

Tor Ofset

Türk Dünyası Kültür Atlası / A Cultural Atlas of the Turkish World

ISBN-975-7522-11-2

Bölüm IV, Cilt 2 / Part IV, Volume 2

ISBN-975-7522-26-0

İstanbul, 2006

Görsel Malzeme Kaynakları / Visual materials supplied by: İSAM Arşivi, İRCİCA Kütüphanesi, M.S.Ü. Kütüphanesi, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Arşivi, TÜBİTAK Arşivi, "Tarihin Tanığı Anadolu'da Kurulan Cumhuriyet" EGSBank, "Türkiye'nin 150 Yıllık Toplumsal Tarihi" Alpay Kabacalı, "Ankara Postakartları Belge Fotoğrafları Arşivi" Belko, "Başkent Ankara" Harita Genel Müdürlüğü, "Bilinmeyen Yönleriyle Cumhuriyet Tarihi" Denizbank, "İstanbul Radyosu" TRT, "Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi" İMKB, "Osmanlı'dan Günümüze Türk Bankacılık Tarihi" Türkiye Bankalar Birliği, "Sigortacılığımızın Tarihi" H. Cemal Ezerdi, "Hereke Fabrikası" Sümerbank, "İntresting Turkish Trades" Minyatür Yayınları, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür." Kültür Bakanlığı, "Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi", Genel Kurmay Başkanlığı, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Lozan Mübedilleri Vakfı, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim teknolojileri Genel Müdürlüğü, "Türk Hat Üstüdüleri Muhihtin Sertin Kemal Batanay" Kubbealtı Neşriyatı, "Çağlarboyu Türklerde Spor" Doğan Yıldız, Tresor De La Turquie, "Türkiye Cumhuriyetinin Temeli Kültürdür" Kültür Bakanlığı Yayınları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, İstanbul Barosu, Petrol-ış, TİSK, Türk-ış, Hak-ış, Galatasaray Kulübü Dergisi, Türkiye Yazarlar Sendikası Edebiyat Müzesi ve Belgeligi, Basın Yayın Müzesi, Kabalıcı Kitabevi, Prof. Dr. Necat Birinci, Dr. Metin Eriş Arşivi, E. Korg. Kemal Gökçe, Yard. Doç. Abdülvahap Kara, Hasan Duman, M. Emin Uluç, Dr. Aydın Usta, Cüneyt Özkaya, Koçar Türköz

Bu eser T.C. Kültür Bakanlığı destekleriyle Türk Kültürüne Hizmet Vakfı tarafından hazırlanarak bastırılmıştır. Bu eserle ilgili çalışmaların bütün telif hakları ödenmiş olup, eserin yayın hakları Türk Kültürüne Hizmet Vakfı'na aittir. Yayının hiçbir kısmı yazılı izin olmadan, tamamen, kısmen veya değiştirilerek yayımlanamaz, hiçbir şekilde iktibas edilemez, fotokopi dahil her ne şekilde olursa olsun, elektronik veya mekanik yollarla kopyası yapılamaz, bilgi olarak depolanamaz ve çoğaltılamaz.

The book was prepared and printed by the Turkish Cultural Service Foundation with the support of the Ministry of Culture of the Republic of Turkey. All copy and publication rights pertaining to this work have been paid for and belong to the Turkish Cultural Service Foundation. No part of this publication may be republished, whether in whole or in part, without the written permission of the copyright holder nor may it be excerpted or duplicated in any way whatsoever, including but not limited to, photocopying, electrical or mechanical copying, or electronic data-storage or reproduction.

Bu cildin konu başlıkları ve yazarları

Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Balkanlı

Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Balkanlı

Prof. Dr. Mustafa Aykaç
Prof. Dr. Sudi Apak
Ahmet Hamdi Başer
Mustafa Fırat
İbrahim Hakkı Alptürk
Prof. Dr. Mithat Zeki Dinçer

Müh. Nadir Avşaroğlu
Dr. Ali Osman Yılmaz
Prof. Dr. Ergin Arıoğlu

Prof. Dr. Uçkun Geray
Yrd. Doç. Dr. Kenan Ok

Prof. Dr. Eyüp İspir

Prof. Dr. Mehmet Ünal

Doç. Dr. Ali Ulusoy

Prof. Dr. Kâmil Turan
Prof. Dr. Ali Rıza Büyükuslu

Prof. Dr. Ahmet Ayhan

Prof. Dr. Bilâl Yücel

Doc. Dr. Halûk Harun Duman

Hasan Duman

Okutman Şennur Kaya

Prof. Dr. Selçuk Mülâym
Yrd. Doç. Dr. Nilüfer Öndin
Ayla Seyman
Yrd. Doç. Fatma Akyürek
Prof. Dr. Suphi Saatçi
Okutman Şennur Kaya
Osman Nuri Özpekel
Yrd. Doç. Dr. Recep Uslu
Prof. Dr. Seyda Şener
Doç. Dr. Alev İdrisoglu
Okutman Şennur Kaya
Prof. Dr. Fikret Değerli
Ar. Gör. Nihal Ötken

Ahmet Çakır

Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Tarım ve Hayvancılık

Sanayi Politikaları ve Gelişimi

Türk Ekonomisinde Hizmet Sektörü
Bankacılık
Sigortacılık
Ulaştırma
Haberleşme
Turizm

Madenler ve Madencilik Sanayii

Ormanlar ve Orman İşletmeleri

Kalkınmanın Hedefi Olarak Bölge Planlamaları

Sosyo-Ekonomik Yapıya Yön Veren Kamu Kurumları

Cumhuriyet Dönemi Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları

Sendikacılık Hareketi

Teknoloji Kurumları ve Araştırma Geliştirme Faaliyetleri

Dil ve Edebiyat

Yayın Hayatı

Kitap Yayınları ve Kütüphaneler

Arkeoloji Çalışmaları ve Müzecilik

Güzel Sanatlarda Cumhuriyet Üslubu

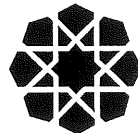
Resim Sanatı
Heykel Sanatı
Mimari

Müzik Hayatımız

Tiyatro
Sinema

Folklor
Geleneksel El Sanatları

Türk Sporları

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Sunuş	Introduction
Sektörel Açıdan Türk Ekonomisi	Judicial Structure of the Republic of Turkey
Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Tarım ve	From the Foundation of the Republic to Nowadays
Hayvancılık1	Agriculture and Animal Breeding 1
Sanayi Politikaları ve Gelişimi23	Industrial Policies and Its Development 23
Hizmet Sektörü37	Service Sector 37
Bankacılık45	Banking 45
Sigortacılık63	Insurance 63
Ulaştırma71	Transportation 71
Haberleşme85	Communication 85
Turizm99	Tourism 99
Madenler ve Madencilik Sanayii115	Mines and Industry of Metallurgy 115
Orman ve Orman İşletmeleri133	Forestry and Forestry Administrations 133
Kalkınma Hedefi Olarak Bölge Planlamaları153	Region Plannings as The Target of Development . . 153
İktisadi Hayata Yön Veren Kurumlar	The Public Institutions Shape That The Economical Life
Sosyo-Ekonomik Yapıya Yön Veren Kamu Kurumları .163	The Public Institutions Shape The Socio-Economical
Cumhuriyet Dönemi Kamu Kurumu Niteliğindeki	Structure. 163
Meslek Kuruluşları187	Profesional Organizations in Public Organization
Sendikacılık Hareketi223	Status 187
Teknoloji Kurumları ve Araştırma Geliştirme	Unionism Movement 223
Faaliyetleri245	Technology Institutions and Research &
Kültür ve Sanat	Development Activities 245
Dil ve Edebiyat267	Culture and Art
Yayın Hayatı363	Language and Literature 267
Kitap Yayınları ve Kütüphaneler393	Publication Life 363
Arkeoloji Çalışmaları ve Müzecilik407	Book Publications and Libraries 393
Güzel Sanatlarda Cumhuriyet Üslubu417	Archaeological Activities and Museum 407
Resim Sanatı427	The Republic Style in Fine Arts 417
Heykel Sanatı445	Art of Painting 427
Mimari459	Sculpture Arts 445
Müzik Hayatımız483	Architecture 459
Tiyatro499	Our Music Life 483
Sinema521	Theatre 599
Geleneksel El Sanatları539	Sinema 521
Folklor553	Traditional Handicrafts 539
Türk Sporu575	Folklore 553
Kaynakça683	Sports in Turkey 575
Dizin689	Bibliography 683
	Index 689

SEKTÖREL AÇIDAN TÜRK EKONOMİSİ JUDICAL STRUCTURE OF THE REPUBLIC OF TURKEY

Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Tarım ve Hayvancılık

İlk Yıllarında Türkiye'de Tarım Kesimi

Cumhuriyet'in ilân edildiği 1923 yılında toplam nüfus içerisinde, köylü nüfus 10.298.74 kişi ile % 76.9; şehirli nüfus ise 3.085.174 kişi ile % 23.1 paya sahiptir. 1927 yılına gelindiğinde köylü nüfus 10.347.224 kişiye çıkarken, köylü nüfusun toplam nüfusa oranı % 75.8'e düşmüştür. Şehirli nüfus ise 3.301.046 kişi ile toplam nüfus içerisinde pay olarak % 24.2'ye yükselmiştir. Bu dönemde tarım kesimi, 1938 yılı fiyatları ile 1923 yılında GSMH'ya % 38.7 katkı sağlarken, 1928 yılına gelindiğinde bu katkı % 40.5'e yükselmiştir. Tarım sektörü alt kesim gelişmesi olarak çiftçilik alt sektörünün payı 1923 yılında % 42 iken, 1925 yılında % 44'e, 1930 yılında da % 45'e çıkmıştır. Ormanlık sektörünün payı 1923 yılında (GSMH itibarıyla) % 0,4 iken, 1925 yılında % 0,7, ve 1930 yılında da % 0,4 olmuştur. Balıkçılık sektörünün üretimdeki payı ise 1923-1930 aralığında % 0,1 düzeyindedir. Bu veriler göstermektedir ki, daha başlangıçta Cumhuriyet ekonomisi, tarımsal karaktere sahip bir ekonomi niteliğindedir.

1925 yılı istatistiklerine göre Türkiye topraklarının 231.581.529 dönümü ziraat arazisi, 139.487.533 dönümü orman ve ağaçlık, 269.409.233 dönümü çayırılık ve otlak, 102.234.829 dönümü dağlık ve taşlık, 13.629.363 dönümü bataklık ve göldür. Ekilebilir araziler toplam arazilerin % 31'ini oluşturmakta olup; fiili olarak ekim yapılan yerler toprak alanının % 4.86'sını ifade etmektedir. Ormanlar ülke topraklarının % 18'ini, meralar % 36'sını, verimsiz araziler % 13'ünü, göl ve bataklıklar ise % 1'ini oluşturmuştur. Ekim yapılan alanlarda ekime en fazla konu olan ürün hububat olup grup içerisinde de buğdaydır. Örneğin 1927 yılında 39.1 milyon dönüm ekim alanı ile ekili arazilerin % 85.5'inde (2.400.000 tonluk üretim) hububat ürünü ilk

From the Foundation of the Republic to Nowadays Agriculture and Animal Breeding

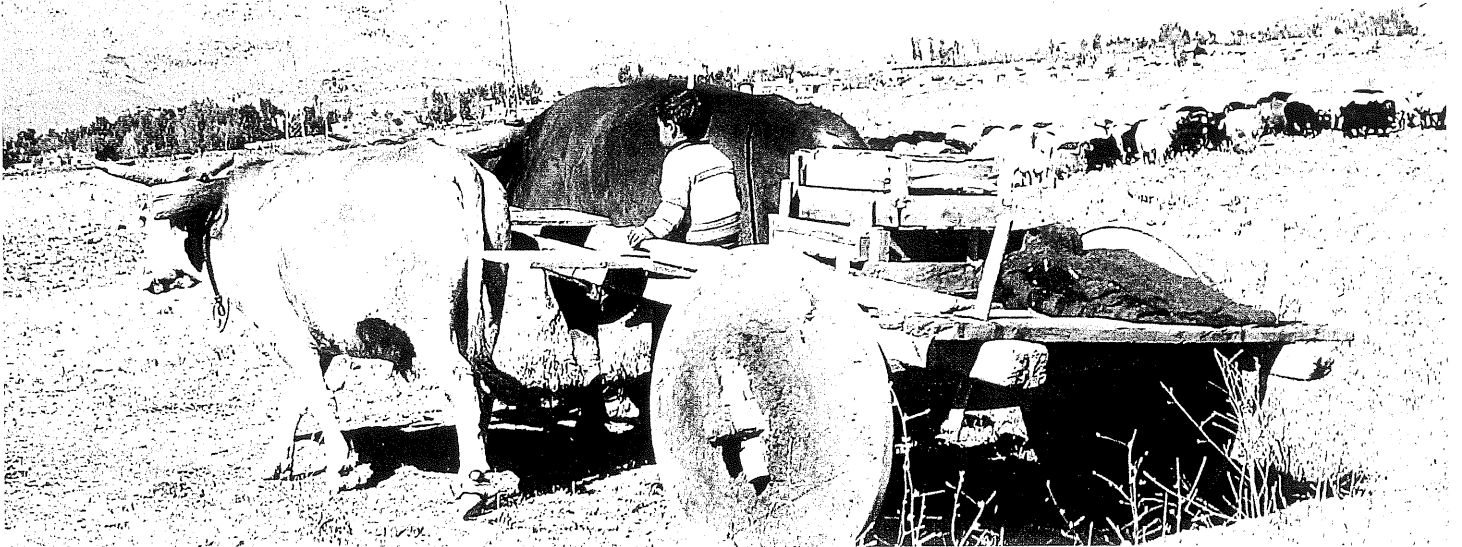
The Agricultural Sector at the First Years of Turkish Republic

At the year of 1923 when the Proclamation of Republic has been occurred, the village population had the share of 76.9 % of total population with 10.298.74 persons and the city population had the share of 23.1 % of total population with 3.085.174 persons. When we reached to 1927, the ratio of the village population over total population has decreased to 75.8 % while the village population has increased to 10.347.224. Also the city population has increased to 24.2 % of total population with number of 3.301.046 persons. In this period, while the agricultural sector has contributed to GNP (Grand National Product) with ratio of 38.7 % and with the prices of 1938 and it has increased to 40.5 % when we reached to 1928. However the share of farming sector as a part inside the development of the agricultural sector was 42 % in 1923, it has increased to % 44 in year 1925 and to 45 % in year 1930. And, however the share of forestry sector (considering the GNP) was 0,4 % in 1923, it has occurred as % 0,7 in year 1925 and as 0,4 % in year 1930. The share of fisheries sector inside the production was at the level of 0.1 % between the years 1923 and 1930. These data show that The Republic was an economy, which had an agricultural character.

According to the statistics of 1925, 231.581.529 dönüm (a land measure of about 1000 square metres) was formed of agricultural area, 139.487.533 dönüm was formed of forest and wooded area, 269.409.233 dönüm was formed meadow and pasture lands, 102.234.829 dönüm was formed of mountainous and stony lands and 13.629.363 dönüm formed of marshlands and lakes inside the total lands of Turkey. The arable lands formed the

Kağıt

Ox-cart

Cumhuriyet'in ilk yıllarında
bir köy pazarı

*A village market in the first
years of Republic*

başta yer alırken; bunu baklagiller % 3.9 (1.000.000 tonluk üretim) ve sınaî mahsuller ürün grubu ise % 6.6'lık (1.634.000 tonluk üretim) pay ile izlemiştir. Yine 1927 yılında buğday ekimi 22.383.714 dönüm alanda gerçekleştirilmiş olup; bu alan toplam hububat ekim alanının % 52.2'sine denk düşmektedir.

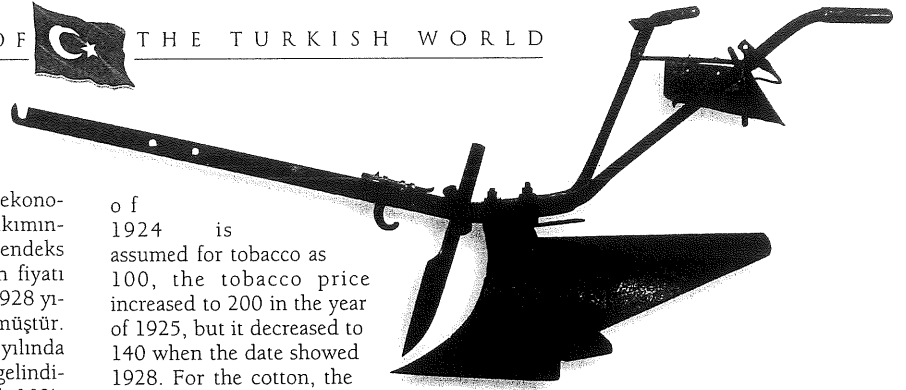
Buğdayın da içinde yer aldığı, tahılların gayri safi üretim değeri 1927 yılı itibariyle 234.5 milyon Türk lirası ile toplam bitkisel üretim içerisinde % 69.7 ile, 10.1 milyon liralık üretim ile % 3.1'lik paya sahipken sınaî bitkiler 91.8 milyon liralık üretim değeri ile % 27.1'lik bir üretim değerine sahiptir. Buna göre tarımsal ürünler arasında bu dönemde tahıl üretiminin ağırlıkta olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ancak sınaî bitkilerin üretim hâsılası parasal değer olarak değerlendirildiğinde, sınaî mahsullerin ticarî ve parasal değer önemliliğinin yüksek olduğu görülmüştür.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, tarım kesiminde ürün fiyatlarında dünya konjonktürünün desteklediği bir fiyat yükselişi ortaya çıkmıştır. Bu noktada tarımsal ürünlerde dönem içerisinde özellikle 1923-1925 yılları arasında belirgin bir fiyat yükselişi yaşanmış; ancak, bundan sonraki yıllarda fiyat düşüşleri ortaya çıkmıştır. Dünya piyasalarında yaşanan fiyat düşüşleri, 1929 bunalımının da etkisi ile 1930'lu yılların ortalarına kadar devam etmiştir. Bu yıllarda tarımsal ürünlerde fiyat değişimlerinin seyrini görebilmek açısından, tütün ve pamuk ürünlerindeki fiyat değişimleri dikkate alınabilir. Bu ürünlerde görülen fiyat hareketleri çarpıcı olduğu kadar, aynı zamanda fiyat değişiminin ge-

31 % of total lands and the amount of actual places where plantation made has formed the 4.86 % of lands. The forests formed the 18 %, the meadow and pasturelands formed the 36 %, the barren lands formed the 13 % and the marshlands and lakes formed the 1 % of national lands. The most popular harvest at the arable lands was grain growing and also the most popular one among them was wheat growing. For example, in the year of 1927 while the grain growing with the 39.1 dönüm of plantation area that it formed the 85.5 % of total cultivated lands (2.400.000 tons of production) has took place at the top and the leguminous seeds with the ratio of 3.9 % (1.000.000 tons of production) and industrial corps with the ratio of 6.6 % (1.634.000 tons of production) have followed it. And also in 1927, the grain growing has made at 22.383.714 dönüm and this land formed the 52.2 % of

total harvest plantation area. The grains including wheat had a share of 69.7 % among the vegetable production with the amount of 10.1 million Turkish Liras and also it had a share of 3.1 % with the amount of 10.1 million Turkish Liras inside the GNP regarding the prices of 1927 and at the same time industrial corps had 91.8 million Turkish Liras of production value with the ratio of 27 %. According to this situation, it can be said very easily that the grain growing had the majority among the agricultural products inside this period. But, if the industrial crop production was evaluated as monetary, it can be seen that the monetary and commercial importance of them were high.

At the first years of the Republic, an increase of prices has appeared at the agricultural sector that was supported by the economic situation of the world. At this point however there have been a definite increase at the prices of the agricultural products inside this period, especially between years 1923-1925, but a decrease in the prices have appeared in the following years. These price decreases that have been lived at the world markets have continued until mid 1930's because of the effects of the economic crises occurred in 1929. The changes at the prices of tobacco and cotton may be taken into consideration to see the course of changes at the prices of agricultural products. However the movement seen at the prices of these products were striking, but also they were very important to show the effects in accordance with the economy of new founded Republic. If the value index (price) in the year

lişimini ve yeni kurulmuş Cumhuriyet ekonomisi açısından etkilerini göstermesi bakımından önem taşır. Tütünde 1924 yılında endeks değeri (fiyat) 100 kabul edilirse, tütün fiyatı 1925'de 200'e kadar yükselmiş; ancak 1928 yılına gelindiğinde tütün fiyatı 140'a düşmüştür. Pamuk ürününde endeks (fiyat) 1925 yılında 100'den 148'e yükselmiş; 1928 yılına gelindiğinde ise büyük ölçüde düşüş göstererek 103'e inmiştir. Fiyatlarda yaşanan bu dalgalanmalar sadece bu ürünlerde geçerli olmamış; tarımsal ürünlerin çoğunda bu yaşanmıştır.

Bu yıllarda ekonomide temel sektör olan tarım kesiminde, işletmeler küçük işletmeler konumundadır ve bu haliyle alet edevat parkının oldukça düşük düzeyde olduğu görülür. Örneğin 1927 yılı ziraat sayımına göre, karasaban, pulluk ve diğer bütün aletler toplamı 1.413.509 adet olup, bunlardan sadece 15.711 adedinin makine hüviyeti taşıdığı söylenebilir. Bu yapı içerisinde pulluk ve karasaban sayısının toplamı 1.397.798 adettir. Bunun 1.187.004'ü karasaban, 210.794'ü demir pulluktur. Bir pullukla çalışılması lazım gelen arazi miktarı ise genel işlenmiş araziye oranla 3 hektardır. Bu verilerle ekonomisi esas olarak tarıma dayalı olan Türkiye'nin daha başlangıçta, -genelde ekonomide düşük sermaye stok düzeyine eşit olarak- büyük ölçüde, tarım sektöründe de düşük sermaye teçhizatına sahip olduğu söylenebilir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarım kesiminin bu görünümü dönemin yönetimini bu alanda politikalar ve düzenlemeler geliştirmeye itmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet, tarım kesiminde örgütlenmeyi geliştirme noktasında, daha dönemin başında, bir kısım düzenlemeler gerçekleştirmeye yönelmiştir. Dönem sonuna doğru, yasal düzenlemelerin de desteğinde, kooperatifleşme konusunda önemli sayılabilecek gelişmeler ortaya çıkacaktır.

1929-1945 Yılları Arasında Tarım Kesiminin Gelişimi

of 1924 is assumed for tobacco as 100, the tobacco price increased to 200 in the year of 1925, but it decreased to 140 when the date showed 1928. For the cotton, the value index (price) increased from 100 to 148, but it decreased in 1928 with a large amount and declined to 103. These fluctuating prices were not effective just for these products, but also most of the products have lived the same course.

The businesses were at scale of small businesses at the agricultural sector that was the main sector for the economy for those days and it could be seen that the tool and machinery park of it was very poor with its level. For example, according to the agricultural census made in 1927, the number of all tools and machines including primitive plough and plough and others was 1.413.509 and it could be said that just 15.711 of them carried the characteristics of machinery. In this formation the number of primitive plough and plough was 1.397.798. 1.187.004 of this number was primitive plough and 210.794 of it was iron made plough. The amount of the land that must be worked on by using a plough was 3 hectares in comparison with the general cultivated lands. According to these data we can say that even at the beginning Turkey had low-gearing tool and machinery at agricultural sector in general - as parallel to the low-gearing capital stock level at the economy in general.

This appearance of the agricultural sector in the first years of Republic forced the government to develop politics and planning at this area. And also the new Republic edged towards implementing new arrangements in accordance with organization at agricultural sector even at

Pulluk

Plough

Cumhuriyet ile birlikte tarım alanında başlayan makinalaşma

Mechanization in agricultural sector with the Republic was declared.

1927 yılı itibariyle toplam ülke nüfusu 13,6 milyon kişidir ve nüfusun (on beş yaş ve üzeri olarak) 4.189.524 kişisi tarım kesiminde istihdam edilmektedir. On beş yaş ve üzeri bireyler itibariyle tarımda istihdam edilen nüfusun, yine on beş yaş ve yukarı yaşta, istihdam edilenlerin toplam nüfusa oranı % 84.1 düzeyindedir. 1935 yılına gelindiğinde, toplam nüfus 16,2 milyona yükselirken, bunun % 35'ini ifade eden on beş yaş ve üzeri 5.577.777 kişi tarımda istihdam edilmektedir. Bu kişilerin on beş yaş ve üzeri çalışan genel nüfusa oranı % 80.1'dir. Sonraki yıllarda nüfus artarken genel olarak tarımda istihdam edilenlerin sayısı azalmamış; aksine, nüfusun artışına bağlı olarak artmıştır. 1940 yılında toplam nüfus 17,8 milyon kişiye yükselmiş ve bunun % 38'sini ifade eden on beş yaş ve üzeri 6,4 milyon kişi tarım kesiminde çalışma durumundadır. On beş yaş ve üzeri tarımda istihdam edilen nüfusun yine aynı yaş ve üzeri genel çalışan nüfusa oranı ise % 81.3 olmuştur. 1945 yılında tarım kesimindeki on beş yaş ve üzeri istihdam edilen 7,4 milyon kişinin toplam nüfusa oranı % 40'a yükselmiş; bu 7,4 milyon, on beş yaş ve üzeri istihdam edilen köylü nüfusun, genel aynı yaş ve üzeri istihdam edilen nüfusa oranı ise % 80.6 olmuştur. Bu veriler göstermektedir ki, sadece 1923-1928 zaman aralığında değil, 1929-1945 zaman aralığında da, Türkiye ekonomisi tarım sektörünün temel üretim kesimi olduğu bir ekonomi niteliğindedir.

Ekonomide tarım kesiminin bu ağırlığı, genel nüfus itibariyle köylü-kentli ayrımında da ortaya çıkmaktadır. Ancak bu değerlendirme, zaman içerisinde kentleşmenin artmadığı şeklinde de anlaşılmalıdır. Öyle ki 1927 yılında şehirlerde yaşayan nüfus, toplam nüfusun % 24.1'ini oluştururken, 1935 yılında % 23.5, 1940 yılında % 24.3'nü, 1945 yılında da % 35.6'sını oluşturmuştur. Diğer bir ifade ile

1927 yılında tarım nüfusu toplam nüfusun % 75.9'unu, 1940 yılında % 75.7'sini, 1945 yılında ise % 75.1'ini oluşturmaya devam etmektedir. Bu veriler göstermektedir ki, bu dönemde düşük yoğunluklu, köy-kent ayrımında, kentleşmeye

the beginning of the period. With the support of legal regulations there would be important courses at cooperativizing late period.

The Development of Agricultural Sector between the Years 1929 and 1945

The total population of the country was 13.6 millions in 1927 and 4.189.524 of the population (regarding the persons at fifteen years old and older than it) have been worked at agricultural sector. The ratio of population regarding the persons at fifteen years old and older than it worked at agricultural sector in comparison with the general population regarding the persons at fifteen years old and older than it was at the level of 84.1 %. When it came to 1935, the total population has increased to 16.2 millions and 5.577.777 persons at fifteen years old and older than it have been worked at agricultural sector that formed of 35% of that. The ratio of these persons over total working population at fifteen years old and older than it was 80.1 %. While the population has increased, the number of people worked at agricultural sector didn't decreased; on the contrary of this it has also increased in parallel with the population increasing in general. The total population has increased to 17.8 millions in 1940 and 6.4 million persons at fifteen years old and older than it have been worked at agricultural sector that formed of 38% of that. The ratio of population regarding the persons at fifteen years old and older than it worked at agricultural sector in comparison with the general population regarding the persons at fifteen years old and older than it was at the level of 81.3 %. The ratio of persons at fifteen years old and older than it have been worked at agricultural sector over total working population at fifteen years old and older than it increased to 40 % with the number of 7.4 million in 1940 and the ratio of these 7.4 million people that were at fifteen years old and older than it have been worked at agricultural sector over total

working population
a t

Atatürk, Orman Çiftliğinde
buğday tarlasını incelerken, 1929

Atatürk, while investigating a
wheat farm in Forest Farm,
1929

yöneliş mevcuttur. Ancak bu gelişme düşük yoğunluklu bir eğilimdir. Diğer taraftan, 1927 yılında nüfusu 0-10.000 arası olan kentlerin toplam kentler nüfusuna oranı % 32 iken, 1945 yılında % 26.5'e düşmüştür. Buralarda yerleşmiş olan nüfusun genel nüfusa oranı 1927 yılında % 7.7 iken, 1945 yılında % 6.6'ya düşmüştür. 1927 yılında 10.000'den fazla nüfusu olan kentlerde nüfusun % 68'i (toplam nüfusun % 16.3'ü) yaşarken; 1945 yılında kentler nüfusunun % 73.5'i (toplam nüfusun % 18.3'ü) yaşamaktadır. Bu veriler geçen zaman zarfında, düşük düzeyli de olsa sanayileşmeye bağlı olarak köyden kente yönelişin olduğunu göstermektedir.

Bu dönemde tarım kesimine dönük yasal ve kurumsal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. 1929 yılında yeni bir düzenleme olarak, kooperatiflere tevdiat toplama yetkisi de veren 1470 sayılı Ziraat Kooperatifleri Kanunu çıkarılmıştır. 1932 yılında Ziraat Bankası kuruluşu olarak Toprak Mahsulleri Ofisi kurulmuştur. 3 Temmuz 1932 tarihinde 2056 sayılı Buğday Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile hükümet tarımsal ürünlerde fiyatları düzenlemek için alım satım yapabilir hale getirilirken, doğan zararların devlet bütçesinden karşılanması öngörülmüştür. 1932 yılı ile başlayan fiyat müdahalelerinin kapsamı buğday dışındaki diğer ürünleri de kapsayacak biçimde 1938 yılında genişletilmiştir. Yine bu dönemde belirtmek gerekir ki, günümüz borsaları ile kıyaslanmasa da, ziraat borsaları mevcuttur. 21 Ekim 1935 tarihinde, 1929 yılında çıkarılan Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu'nun tādilatı niteliğinde 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu çıkarılacaktır. Bu kanun ile daha önceki yasa ile kooperatiflere verilen tevdiat toplama yetkisi kaldırılmıştır. 10 Mayıs 1969 tarihinde çıkarılan 1163 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu'na kadar bu kanun geçerli olmuştur.

Bu yıllar boyunca işlenen toprak miktarlarında dikkate değer artışlar gözlenecektir. Ancak toprakların mülkiyet sahipliğinde, küçük toprak sahipliğinin önemli bir ağırlığa sahip olduğu görülür. Öyle ki toplam toprak sahiplerinin % 11.1'i 65-320 hektar arası toprağa sahip iken, toplam toprak sahiplerinin % 17.5'i 32-64 hektar arası toprağa sahiptirler. Toprak sahiplerinin % 27.3'ü ise 12-32 hektar arası toprağa sahip olabilmişlerdir. Toplam çiftçi nüfusunun % 37.8'i ise ancak 0-11 hektar arası toprağa sahip olabilmişlerdir. Bu veriler göstermektedir ki, bu yıllarda gelişmiş ekonomilerle karşılaştırıldığında, büyük ölçekli tarımsal işletmelerin tarım kesiminde büyük pay sahibi

Manisa bağları ve çift süren bir köylü

Manisa vineyards and a villager cultivating

fifteen years old and older than it was 80.6 %. These data show that, not just in the period of 1923 - 1928, but also between 1929 and 1945, the economy of Turkey had the characteristics that the agricultural sector was the main production sector.

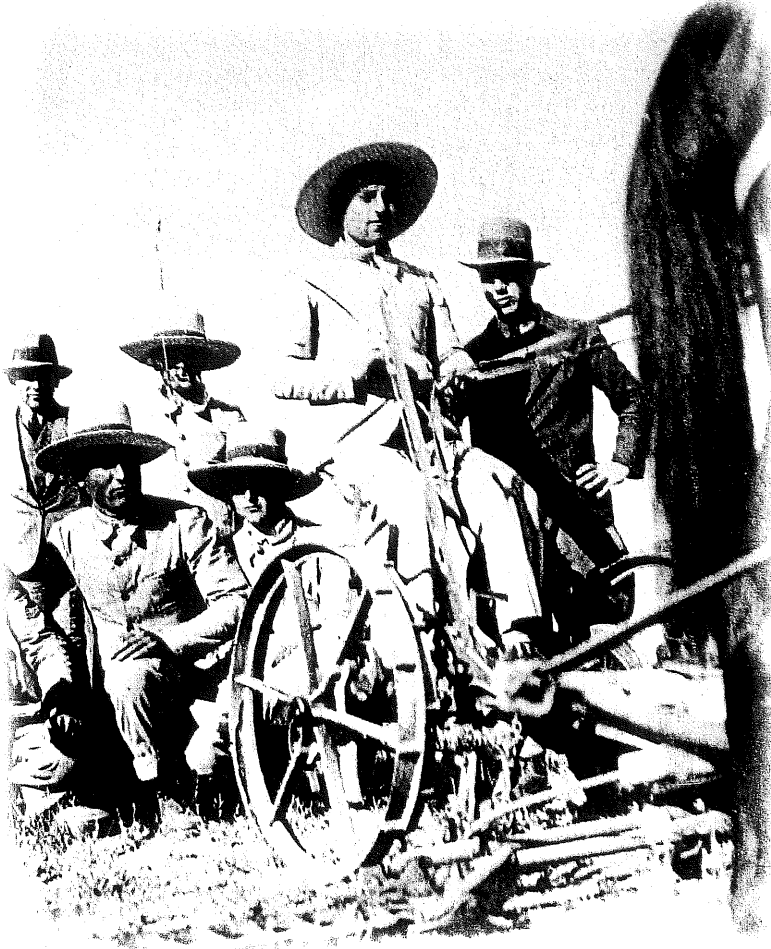
The weight of agricultural sector at economy also can be seen at villager - city folk separation. But this evaluation also shouldn't be understood that urbanization hasn't increased in time. While the population living in cities formed the 24.1 % in 1927, it became 23.5 % in 1935, 24.3 % in 1940 and 35.6 % in 1945. In other words, the agricultural population has continued to form the 75.9 % of total population in 1927, 75.7 % of total population in 1940 and 75.1 % of total population in 1945. These data show that there was a slight tendency of urbanization at village - city separation. But this was a low tendency. On the other hand while the ratio of the cities that had the population between 0 and 10.000 over the numbers of total cities was 32 %, it has decreased to 26.5 % in 1945. While the ratio of population settled in these cities over general population was 7.7 % in 1927, it has decreased to 6.6 % in 1945. While the 68 % of population settled in the cities (the 16.3 % of total population) have been living in the cities that had more than 10.000 populations in 1927, the 73.5 % of city population have been living in that kind of cities (18.3 of total population) in 1945. These data show that however it was low tendency, but there had been an orientation from villages to cities in relation with the industry.

The legal and institutional regulations have been implemented in this period. The Agricul

Köylü çocuklar

Peasant children

Cumhuriyetin ilk yıllarıyla
birlikte modernleşen tarım

*Modernizing agriculture
with the first years of
Republic*

olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir, ve hatta toprak sahipliğinde, daha ziyade küçük ölçekli işletme yapısı hâkim konumu ifade etmiştir.

1946-1958 Arasında Tarım Kesiminin Gelişimi

Tarımın ekonomide ağırlığının nasıl geliştiğinin en önemli göstergelerinden birisi, tarımın GSMH'ya katkısı ve bu katkının yıllar itibarıyla ortaya koyduğu seyirdir. GSMH'da tarım kesiminin payı (1968 yılı fiyatları ile) 1946 yılında % 41.5 iken, 1947 yılında % 34.7'ye düşecek; 1948 yılında % 40.4 ve 1949'da % 40.3 olacak ve nihayet 1958 yılı sonunda % 39.1'e gerileyecektir. 1946 yılı ile birlikte Türkiye dışı açılırken, bu yıllarda gerek dış koşulların ve gerekse iç koşulların etkisinde, iktisat politikası uygulamalarında tarım kesimi görece önemliliğe sahip olmaya devam etmiştir. 1947 planında da bu görece önemliliğin izlerinin bulunduğu söylenmelidir. Bu yıllarda Türkiye'de tarımın önemliliğinin dış etkileyicisi, savaşta çıkmış Avrupa'nın tarımsal ürün tüketicisi / talep edici ol-

tural Cooperatives Low that authorized the cooperatives to collect deposits has been legislated in 1929 as a new regulation. The Soil Products Office has been established as a foundation of The Agricultural Bank in 1932. The Wheat Protection Low has been legislated in June 3, 1932 with the number of 2056. With this low while the government had the ability of buying and selling for the purpose of arranging the prices of agricultural products also it was assumed that the costs might occurred would be provided by the government budget. The scope of price interventions begun in 1932 enlarged in 1938 to include even the other products beside the wheat. It must be expressed that also in this period there were agricultural stock markets however they couldn't compare with the today's stock markets. As an amendment of The Agricultural Cooperatives Low legislated in 1929, The Agricultural Credit Cooperatives Low has been legislated on October 21, 1935. With this low the authorization given to the cooperatives to collect deposits by previous low has been cancelled. This low has been effective until The Agricultural Credit Cooperatives Low with number of 1163 was legislated on May 10, 1969.

Important increases at the amount of cultivated lands would be seen along these years. But, it is realized that the small landowners had an important weight in consideration with the landowning. It is such a point that, while the 11.1 % of landowners had the land between 65 and 320 hectares, the 17.5 % of total landowners had lands between 32 and 64 hectares. Also 27.3 % of total landowners had lands between 12 and 32 hectares. And the 37.8 % of total landowners had lands between 0 and 11 hectares. These data show that it is not possible to say that large-scale agricultural businesses had a big share at the agricultural sector in comparison with developed economies; moreover the small-scale agricultural businesses had the majority.

The Development of Agricultural Sector between the Years 1946 and 1958

One of the most important indicators that show how the weight of agriculture increased in economy is the contribution of agriculture to GNP (Grand National Product) and the course of this contribution in years. While the share agricultural sector in GNP was 41.5 % (with the prices of 1968) in 1946, it would decrease to 34.7 % in 1947 and it would become 40.4 % in 1948, 40.3 % in 1949 and it would decrease to 39.1 % 1958 at the end. While Turkey opened to exterior in 1946 the agricultural sector has continued to keep its importance at economic executions because of the internal and external situations. It must be said that also the plan of 1947 included the signs of this relative importance. The external effective factor over the importance of agriculture was Europe that just went through a war and was an agricultural consumer/ receiver. The internal effec-

ması halidir. Tarımın görece önemliliğinin iç et-kileyicisi ise, büyük ölçüde çok partili hayata geçiş çabaları ve bu yöneliş içerisinde seçmen kesiminin tarım bağlantılı / köylü olmasıdır. Seçmenin köylü ağırlıklı olduğu ortamda, doğaldır ki, izlenecek iktisat politikaları da görece olarak tarım kesimini dikkate almak zorunda olmuştur. Ancak bütün bu zaman aralığında tarım kesiminin öndeliğinden de bahsedilemez. Tarımın görece olarak öne çıkması daha ziyade 1946-1952 zaman aralığındadır. Sonraki yıllarda ise özellikle tarımsal büyümenin sınırlarına varılmasının da etkisinin olduğu, ancak sanayi kesiminin öne çıktığı belirtilmelidir.

Bu yıllarda dikkate değer ölçüde köyden şehre göçün hızlandığı görülür. Köyden şehre göçü doğuran sebeplerse başlıca iki noktada toplanabilir. Bunlardan birincisi, köyün olumsuzluğundan beslenen etkenlerdir. İkincisi ise şehrin çekimidir.

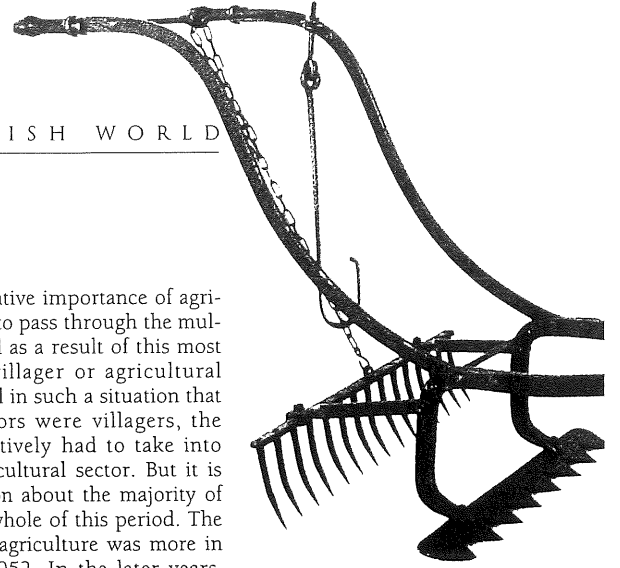
Yine bu dönemde iktisat politikaları itibarıyla tarım kesimi öne çıkarken, sonuçta politika tesirliliğinin etkisinde makineleşmede önemli artışlar olduğu görülür. Tarım kesiminde makineleşme yönünde, özellikle traktör alımı konusunda 1945 yılı sonrasında başlayarak, fakat özellikle 1948 yılı sonrasında belirgin bir artışın ortaya çıktığının belirtilmesi gerekir. Öyle ki, 1940 yılında 1.065 olan traktör sayısı, 1948'de 1750'ye yükselmiş ve bu sayı 1950'de 16.585'e, 1960 yılında ise 42.136'ya çıkmıştır. Görüldüğü üzere 1948 yılı sonrasındaki artışlar olağan üstüdür. Tarım kesiminde makineleşmenin diğer bir göstergesi olarak harman makinesi miktarındaki artışta şöyledir: 1940 yılında 552 adet olan harman makinesi miktarı, 1952'de 959'a yükselmiş; 1960'da da 2.536'a çıkmıştır. Yine diğer bir tarımsal alet olan kültivatör sayısı 1940 yılında 2744 adet iken, 1952 yılında 6953'e, 1960 yılında ise 20.088 adede yükselmiştir. Diğer bir tarımsal alet olan orak makinesi 1940'da 10.927 adet iken, 1952'de 21.122, 1960'da 24.245 adete çıkmıştır. Bu veriler açık bir biçimde, söz konusu dönemde, tarım kesiminde artan ölçüde makineleşmenin varlığına işaret etmektedir.

Dönem içerisinde tarımdaki gelişmeler sadece makine ve ekipman itibarıyla olmamıştır. Benzer gelişme girdi kullanımı itibarıyla, özellikle de gübre kullanımı açısından da geçerlidir. Örneğin 1950 yılında suni gübre kullanımı 42.000 ton iken, 1960 yılında 107.000 tona; gübrelenen alan 50.000 hektar iken 130.000 hektara; nadas hariç toplam işlenen alanın toplam alana oranı ise 1950 yılında % 0.04 iken, 1960 yılında % 0.07'ye yükselmiştir. Diğer taraftan, traktör ile işlenen alan miktarı 1950 yılında 1.244.000 hektar iken, 1960 yılında 3.160.000 hektara; nadas hariç toplam işlenen alana oranı % 8.6'dan % 13.6'ya yükselmiştir. Diğer taraftan tarımsal alanların sulanan kısımları 1950 yılında 800.000 hektar iken, 1960 yılında 1.177.000 hektara yükselmiştir. Öyle ki sulanan alanların nadas hariç toplam işlenen alan oranı % 0.6'dan % 5.1'e yükselmiştir. Tarımsal

tarımın görece önemliliğinin iç et-kileyicisi ise, büyük ölçüde çok partili hayata geçiş çabaları ve bu yöneliş içerisinde seçmen kesiminin tarım bağlantılı / köylü olmasıdır. Seçmenin köylü ağırlıklı olduğu ortamda, doğaldır ki, izlenecek iktisat politikaları da görece olarak tarım kesimini dikkate almak zorunda olmuştur. Ancak bütün bu zaman aralığında tarım kesiminin öndeliğinden de bahsedilemez. Tarımın görece olarak öne çıkması daha ziyade 1946-1952 zaman aralığındadır. Sonraki yıllarda ise özellikle tarımsal büyümenin sınırlarına varılmasının da etkisinin olduğu, ancak sanayi kesiminin öne çıktığı belirtilmelidir.

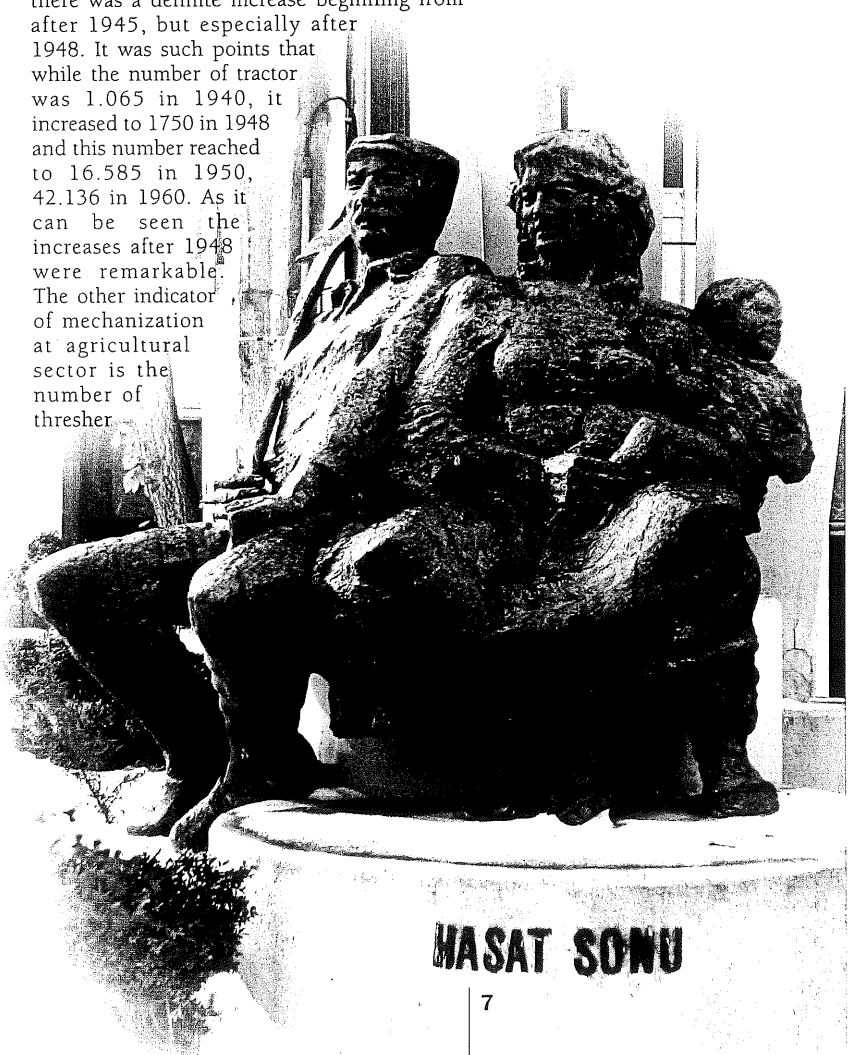
It was seen that the immigration from villages to cities increased considerably. The reasons created the immigration from villages to cities may be collected at two points. One of them is the factor supported by the negative nesses of the villages. The second one is the attractivity of the cities.

Also in this period, however the agricultural sector was at proceed, it could be seen considerably increases at agricultural mechanization because of the politic factors. It must be stated that, into the direction of agricultural mechanization, especially for buying tractors there was a definite increase beginning from after 1945, but especially after 1948. It was such points that while the number of tractor was 1.065 in 1940, it increased to 1750 in 1948 and this number reached to 16.585 in 1950, 42.136 in 1960. As it can be seen the increases after 1948 were remarkable. The other indicator of mechanization at agricultural sector is the number of thresher.

Hasat sonu heykeli,
Ankara

Harvest statue, Ankara

HASAT SONU

mücadele ilaç kullanımı ise 1950 yılında 9.538 ton iken, 1960 yılında 23.425 tona yükselecektir. Bu verilerden de görülen odur ki, tarım kesiminde girdi kullanımı yönünden bu yıllarda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Özetle belirtilmektedir ki, 1946 yılı sonrası dönemde, tarım kesiminin iktisat politikalarında görece olarak öncelikli yer almasını verilerle de doğrulanmaktadır.

Ancak 1950 sonrasında tarım kesimindeki makineleşme, önemli ölçüde artmakla birlikte, küçük ölçekli işletme yapısı yüzünden sektörde verimlilik düşük düzeyde kalmıştır. Bu dönemde işletme büyüklüklerine göre çiftçilerin elindeki araziler değerlendirildiğinde, 1949 yılı itibarıyla yapılan bir tespite göre, küçük işletmelerin tarım kesiminde önemli bir paya sahip olduğudur. Öyle ki 2.499.164 olan toplam tarımsal işletmenin 2.493.000'i, yani % 99.8'i küçük işletme konumundadır. Geriye kalan 5.746 iş-

Bir Köy Enstitüsü öğrencisi

A student of Village Institute

machine and the increases at its amount is in this way; While the number of thresher machine was 552 in 1940, it increased to 959 in 1952, to 2.536 in 1960. Also the number of cultivator, which is an other agricultural machine, was 2.744 in 1940 and it increased to 6.953 in 1952 and to 20.088 in 1960. The number of reaper, which is another agricultural machine, was 10.927 in 1940 and increased to 21.122 in 1952 and to 24.245 in 1960. These data indicates clearly that there were a definite mechanization at agricultural sector inside the said period.

The developments at agricultural sector inside the period do not consist of just machine and equipment. The similar developments are effective especially considering the fertilizer consumption. For example while the artificial fertilizer consumption was 42.000 tons in 1950, it increased to 107.000 tons in 1960 and the amount of fertilized land increased from 50.000 hectares to 130.000 hectares, and the ratio of cultivated lands except fallowing lands over the total amount of lands increased from 0.04 % in 1950 to 0.07 % in 1960. On the other hand, while the amount of the lands cultivated by using tractor was 1.244.000 hectares in 1950 it increased to 3.160.000 hectares in 1960 and the ratio of it except fallowing lands over the total amount of cultivated lands increased from 8.6 % to 13.6 %. Beside this, while the amount of irrigated lands was 800.000 hectares in 1950, it increased to 1.177.000 hectares in 1960. It was such a point that the ratio of irrigated lands except fallowing lands over the total amount of cultivated lands increased from 0.6 to 5.1. While the agricultural combat chemical usage was 9.538 tons in 1950, it increased to 23.425 tons in 1960. By checking these data it may be seen that very important developments have been achieved considering the input usage at agricultural sector. Especially it must be emphasized that the data also confirmed the relative weight of the agricultural sector at the economy politics.

But, however the mechanization at agricultural sector increased largely after 1950, the productivity in the sector stayed at very low level because of the structure formed of small-scale businesses. If we consider the lands in the hands of farmers regarding their business scale, according to a study made in 1949, the small-scale businesses had an important share at the agricultural sector. It was such a point that the 2.493.000 of the total agricultural businesses that it was 2.499.164, in other words 99.8 % of total agricultural businesses were small-scale businesses. While the other 5.746 businesses were middle-scale, the number of the businesses that could be assumed as large-scale business were just 418. If we make the same analysis regarding the lands used by businesses it could be seen that 149.180.000 dönüm of total agricultural lands that it made 172.580.000 dönüm was in the hand of small-scale businesses. The ratio of the lands in the ownership of

letme orta ölçekli konumda iken, büyük ölçekli olarak sayılabilecek işletme sayısı 418'dir. Bu durum dönüm miktarı olarak incelendiğinde görülmektedir ki, 172.580.000 dönüm toplam tarımsal arazinin 149.180.000'i küçük işletmelerin elindedir. Küçük işletmelerin mülkiyetinde olan toprak alanı % 87.4 seviyesindedir. Geriye kalan 17.000.000 dönüm arazi orta ölçekli işletmelere ait iken, 6.400.000 dönüm arazi ise büyük işletmelerin elindedir. Bu verilere göre % 9.9 düzeyinde toprak miktar orta ölçekli işletmelerin mülkiyetinde olup, büyük ölçekli işletmelerin mülkiyetinde olan arazi miktarı % 2.7 oranındadır. Tarımsal toprakların bu şekilde küçük parçalara bölünüşü verimlilik açısından şüphesiz olumsuz etkiye sebep olmuştur.

Tarım kesiminde ekilebilen alan miktarına baktığımızda tarım topraklarının 1950 yılında 9.868 bin hektarın ekildiği, 4.674 bin hektarlık tarımsal alanın nadasa bırakıldığıdır. 1955 yılına geldiğinde tarla olarak ekim alan düzeyi 14.205 bin hektar, nadasa bırakılan alan ise 6.793 bin hektar olmuştur. 1958 yılında, ekilen tarla alanı miktarı 14.764 bin hektara çıkarırken, nadasa bırakılan alanlar 8.001 bin hektara çıkmıştır. Ekilen tarımsal alanlarda yaşanan bu gelişme, bu dönemde tarımsal hasılabın görelisi olarak artmasını doğurmuştur. Bu gelişmede makineleşme ve girdi kullanımının etkili olduğu söylenebilir.

Ekim alanları itibariyle 1945 yılında tahıl ürünlerinin ekili olduğu alan 7.664 bin hektar iken, 1958 yılında 12.547 bin hektara yükselmiştir. Sınai bitkilerin ekili olduğu alan ise 1945 yılında 437.635 hektar iken, 1958 yılında 1.016.434 hektara yükselmiştir. Aslında verilerden de görüleceği üzere, tahıl-sınai ürün (mahsul) karşılaştırmasında, sınai bitki grubunun payının ekim alanlarına göre oldukça düşük düzeyde artış gösterdiği ve üretim alanları itibariyle tahıl grubunun, tahıl grubu içinde de buğday ile arpa ürünün ağırlıklı paya sahip olduğu görülmektedir. Ancak diğer taraftan, büyük ölçüde sınai fiyatlarında zaman içerisinde yaşanan olumlu gelişmenin, çiftçileri zaman içerisinde sınai mahsul üretimine yönelttiği söylenmelidir.

Planlı Dönemde Tarım Kesiminde Üretim Yapısı ve Gelişimi

Özellikle 7 Eylül 1946 kararları sonrasında gündeme gelen ithalatta liberasyon 1950 yılın-

small-scale businesses was at level of 87.4 %. While 17.000.000 dönüm of the rest of the lands was under the control of middle-scale businesses, 6.400.000 dönüm of land was under the control of large-scale businesses. According to these data, 9.9 % of the lands were under the control of middle-scale businesses and the land controlled by large-scale businesses was 2.7 %. Of course the division of agricultural lands into such a small parts created negative effects over the productivity.

When we look at the amount of the lands that could be cultivated we see that 9.868.000 hectares of the agricultural lands were cultivated in 1950 and 4.674.000 hectares of agricultural lands were allowed to lie fallow. When we came to 1955 the cultivated land was 14.205.000 hectares and the lands allowed to lie fallow were 6.793.000 hectares. While the amount of the cultivated land increased to 14.764.000 hectares, the amount of the lands allowed lying fallow increased to 8.001.000 hectares. The course lived in agricultural lands created a relative increase at agricultural product in this period. It may be said that mechanization and input usage were effective over this course.

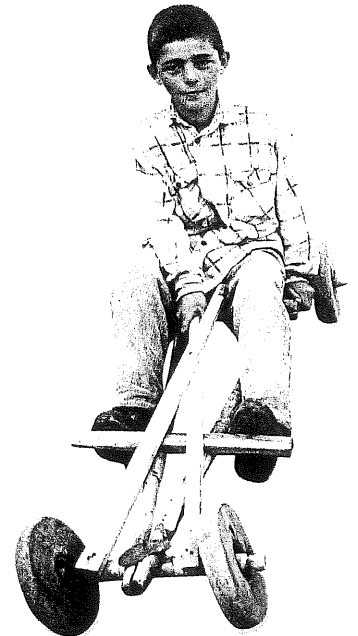
While the amount of lands that cultivated for grain crop was 7.664.000 hectares in 1945, it increased to 12.547.000 hectares in 1958. The amount of lands that cultivated for industrial crop was 437.635 hectares in 1945 and it increased to 1.016.000 hectares in 1958. As it may be seen at the data at the comparison of grain crop - industrial crop the industrial vegetable group has increased very slightly regarding the cultivation lands and also the grain group and inside it wheat and barley had a big share at the cultivation lands. But, on the other hand, it must be said that the positive course lived at the prices of industrial products guided the farmers into industrial crop production in time.

The Production Formation and Development of Agricultural Sector in Planned Economy Period

The liberation at the import that came up especially after the decisions of September 07, 1946 expanded in 1950. Because of the increasing of consumption demand, industry related to import and reaching the limits of

Atatürk, Gazi Orman Çiftliği'nde makinayla ekin biçmeyi incelerken, 1928

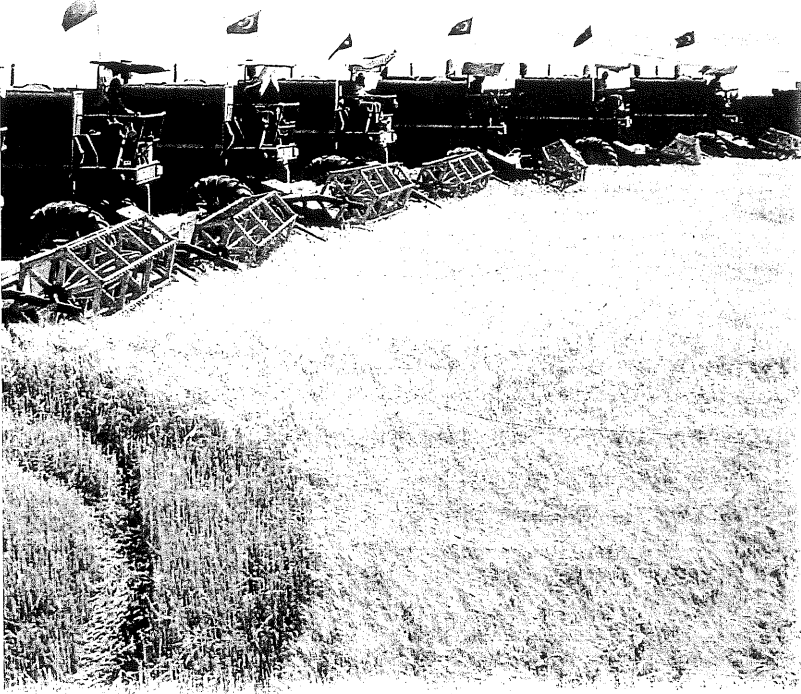
Atatürk, while investigating crop harvesting in Gazi Forest Farm

Biçerdöverlerle buğday hasadı

Wheat harvest with harvester

Köy Enstitüsünde mandolin çalan bir öğrenci

A student play mandolin in a Village Institute

da yaygınlaşmıştır. Böylece artan tüketim talebinin, ithalâta bağımlı sanayiinin ve de tarımsal ihracat artışının sınırlarına gelinmesinin etkisiyle de 1946 kararları zaruri olmuştur. Zaman içerisinde dış ticaret dengesizliği büyümüş ve Türkiye ekonomisi, 1958 yılında üretim-tüketim ve dış ticaret unsurlarının birbirini etkilediği süreçte, yeni bir kriz ortamına girmiştir.

Ancak ortaya çıkan bu kriz parasal bir olgu olmaktan ziyade, yapısal sorunların ortaya koyduğu bir kriz hüviyeti taşır. Bu yüzden 1958 yılında krizin akut görünümü, istikrar tedbirleri ile ortadan kalkmış ise de, kronik biçimde daha sonraki yıllara da sirayet etmiştir. Böylesi ortamda 1963 yılına gelindiğinde, üretimi sınırlı üretimi arttırmaya dönük olarak, özellikle dış ticaret dengesinin sürdürülebilir kılabilmek için, planlı sanayileşme sürecine girilmiştir. Bu yapılanma açıktır ki, tarım kesiminin bir "hedef-sektör" olmaktan ziyade, ithal ikamesinin sürdürülebilmesinde döviz ihtiyacını ve sanayiye girdi ihtiyacını sağlayabilmek üzere

agricultural export increase the decisions of 1946 became essential. The imbalance in the foreign trade has grown up in time and Turkey's economy has fallen into a crisis in the course that production - consumption and foreign trade factors were affected from each other. But this was a crisis that had the characteristics of being structural problems more than being a financial subject. Because of this however the acute appearance of the crisis disappeared as a result of the stabilization measures, it has spreaded to next years in a chronic way. In such a situation it was came to 1963 and for the purpose of keeping foreign trade balance planned industrialization period has begun orienting the increase at industrial production. It was very clear that this structuring brought the evaluation of agricultural sector as "an intermediate sector" instead of "target sector" to provide the foreign exchange and inputs for the industry to sustain the import substitution. Also the agricultural sector was in such a position that contributed to GNP at high level.

The weight of the agricultural sector at economy in Turkey didn't show just as regarding the ratio of production/GNP, but also it showed its importance especially at population and employment. It was such a point that, the 75 % of employed manpower in Turkey was employed at agricultural sector. However this ratio is 65 % for the middle-income countries, 45 % for the higher middle-income countries and 14 % for the industrialized countries. As it can be seen at the data of 1965 the ratio of employed people at the agricultural sector in Turkey was very high considering the other countries and country groups. When we came to 1980, the share of agricultural sector at employment decreased to 55 %. In the meantime the average of the lower middle-income countries was 55 % regarding the agricultural sector, the average of the higher middle-income countries was 29 % and the average of the industrialized countries was 7 %. But, it may be said that there have been a relative decreasing at the employment of agricultural sector in accordance with the increase at the employment of industrial sector.

At the agricultural sector that creates a large amount of contribution to the employment it was seen that the ratio of small-scale businesses over total businesses and the amount of the lands cultivated by them was decreased in the period. At this point when we look at the data it is seen that While the number of businesses that could be called as "small-scale agricultural businesses" and cultivate the lands between 1 and 50 decare (one thousand square meters) formed the 68.7 % of total businesses in 1963, it decreased to 61.1 % in 1980. While the ratio of the land cultivated by these businesses was 24.3 % in 1963 it decreased to 20 % in 1980. While the ratio of businesses that could be called as "lower middle-scale agricultural businesses" and cultivate the lands between 51 and 200 decare (one thousand square meters) was

“araç-sektör” olarak planlar kapsamında değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. Zaten tarım sektörü, üretim itibariyle GSMH'ya yüksek düzeyde katkı yapar durumdadır.

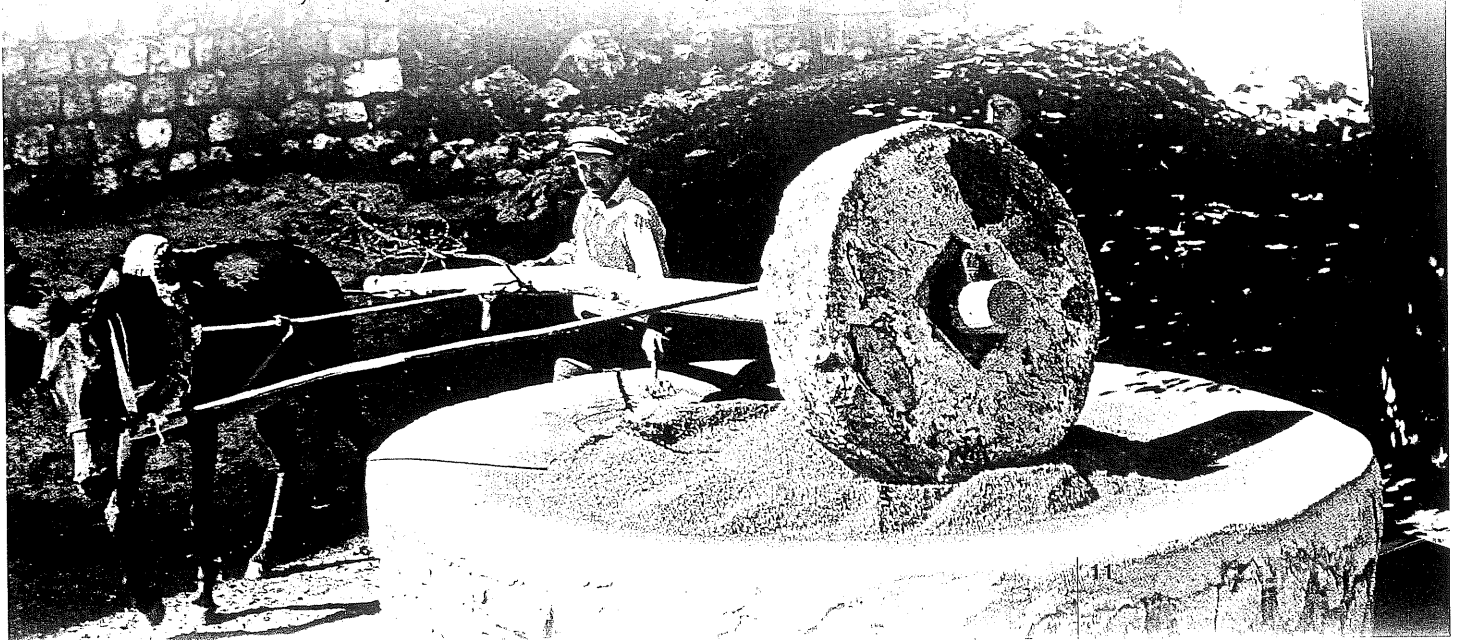
Türkiye'de tarım sektörünün ekonomideki ağırlığı kendisini sadece üretim / GSMH oranı açısından değil, aynı zamanda ve özellikle nüfus ve istihdam itibariyle de göstermiştir. Öyle ki 1965 yılı verileri ile Türkiye'de istihdam edilen iş gücünün % 75'i tarım kesiminde istihdam edilmektedir. 1965 yılı verilerinde görüleceği üzere Türkiye'de tarım kesiminin istihdamdaki payı diğer ülkeler ve ülke gruplarına göre oldukça yüksek bir düzeydedir. 1980 yılına gelindiğinde, tarım kesiminin istihdamdaki payı % 55'e inmiştir. Planlı dönemde açık bir biçimde tarım kesimi istihdamında, sanayi kesiminin istihdam katkısı arttığı çerçevede görece olarak azalma yaşanmıştır.

Yüksek düzeyde istihdam katkısı sağlayan tarım kesiminde, dönem sonuna kadar geçen sürede, işletmeler itibariyle küçük ölçekli işletmelerin toplam işletmelere oranının ve bunların işledikleri alanların toplam arazilere oranının azaldığı da görülmüştür. Bu noktada verilere bakıldığında görülen odur ki, 1963 yılında “küçük tarımsal işletmeler” olarak nitelenebilecek 1-50 dekar arası toprak dilimine sahip işletmeler toplam işletmelerin % 68.7'sini oluşturmuş iken, 1980 yılında % 61.1'e inmiştir. Bu işletmelerin işledikleri toprak oranı 1963 yılında % 24.3 iken, 1980 yılında % 20'ye düşmüştür. Alt orta ölçekli tarımsal işletmeler olarak addedilebilecek 51-200 dekar arası toprağa sahip işletmelerin toplam işletmelere oranı ise 1963 yılında % 27.5 iken, 1980 yılında % 32.6'ya yükselmiştir. Bu işletmelerin işledikleri topraklar 1963 yılında % 47.6 iken, 1980 yılında % 45.1'e düşmüştür. 201 dekar ve üzeri araziye sahip olan ve Türkiye koşullarında orta ve büyük ölçekli tarımsal işletmeler olarak tanımlanabilecek işletmelerin toplam işletmelere oranı 1963 yılında % 3.8 iken, 1980 yılında ise % 6.3'e yükselmiştir. Bu işletmelerin işledikleri alanlar ise 1963 yılında % 27.7 iken, 1980 yılında da % 34.9'a yükselmiştir.

27.5 % of total businesses in 1963, it increased to 32.6 % in 1980. While the ratio of the land cultivated by these businesses was 47.6 % in 1963 and it decreased to 45.1 % in 1980. While the ratio of businesses that could be called as “middle and large-scale agricultural businesses” in Turkey's conditions and cultivate the lands 200 decare (one thousand square meters) and larger than it was 3.8 % of total businesses in 1963, and it increased to 6.3 % in 1980. While the ratio of the land cultivated by these businesses was 27.7 % in 1963 and it increased to 34.9 % in 1980.

Between the years 1963 and 1979 however a course have been lived in favor of cultivated lands, it was not a high level progress. It was such a point that 15.276.000 hectares of total land that it made 64.979.000 hectares was used for agricultural land and it made 23.5 % in 1963, when we reached to 1968 the total land increased to 71.425.000 hectares, the cultivated land increased to 15.924.000 hectares, but the ratio of cultivated lands over total lands decreased to 22 %. While the total land decreased slightly and became 66.217.000 hectares, 23 % of this (16.047.000 hectares) was the land used for agricultural activities. While the amount of total land increased to 68.090.000 hectares, the land used for agricultural activities increased to 16.607.000 hectares. While the 13.2 % of total land allowed lying fallow in 1963 that it made 8.547.000 hectares, 8.692.000 hectares with the ratio of 12.2 % in 1968, 8.996.000 hectares with the ratio of 13.6 % in 1972, 8.388.000 hectares with the ratio of 13 % in 1979 was allowed lying fallow.

While the amount of the lands separated as vineyard, fruit ranch and olive grove was 2.225.000 hectares with the ratio of 3.4 % in 1963, it became at the level of 2.509.000 hectares with the ratio of 3.5 % in 1968, 2.653.000 hectares with the ratio of 4 % in 1972 and 3.019.000 hectares with the ratio of 4.4 % in 1980. The ratio of the lands separated as vineyard, fruit ranch and olive grove over

1963'den 1979 geçen yıllar içerisinde, toplam topraklarımızda ekilen araziler lehine bir gelişme yaşanmakla birlikte bu yüksek düzeyli bir gelişme değildir. Öyle ki 1963 yılı itibarıyla 64.979 bin hektar olan toplam arazi miktarının 15.276 bin hektarı % 23.5'u tarla alanı olarak kullanılırken; 1968 yılında, toplam arazi alanı 71.425 bin hektara, tarla alanı 15.924 bin hektara yükselmekle birlikte, toplam arazi miktarına göre tarla arazisinin oranı % 22'ye düşmüştür. 1972 yılında toplam arazi miktarı biraz düşüş göstererek 66.217 bin hektar olurken, bunun % 23'ünün (16.047 bin hektar) tarla alanı konumunda olmuştur. 1979 yılında toplam arazi alanı 68.090 bin hektara çıkarken, tarla alanı 16.607 bin hektara yükselmiştir. Toplam arazinin 1963 yılında % 13.2'sine isabet eden 8.547 bin hektar alan nadasa bırakılırken, 1968 yılında % 12.2 ile 8.692 bin hektar, 1972 yılında % 13,6 ile 8.996 bin hektar; 1979 yılında da % 13 ile 8.388 bin hektar alan nadasa bırakılmıştır.

Bu zaman aralığında toplam arazilerinin bağ, meyve bahçesi ve zeytinlikler olarak ayrılan kısmı 1963 yılında 2.225 bin hektar ile % 3.4'lerde iken, 1968 yılında 2.509 bin hektar ile % 3.5; 1972'de 2.653 bin hektar ile % 4; 1980'de de 3.019 bin hektar ile % 4.4 seviyesinde olmuştur. Bu dönemde bağ, meyve bahçesi ve zeytinliklerin toplam arazilere oranı artmıştır. Orman arazilerinde de dönem içerisinde, etkin bir çaba gösterilmesi sonucunda dikkate değer artışlar ortaya çıkmıştır. Öyle ki 1963 yılında 10.584 bin hektarlık alan (toplam arazinin % 16.3'ü) orman alanı olarak tanımlanmış iken, bu alan 1968 yılında 18.273 bin hektarla % 25.5 yükselmiş, 1972 yılında 18.273 bin hektar ile % 27.6'ya ve 1979 yılında da 20.155 bin hektar ile % 29.5'e çıkmıştır.

Tarımsal üretim, 1963 yılından 1978 yılına kadar geçen sürede % 150 artış göstermiştir. Tarım kesiminin alt kolu olan hayvancılık sektöründe, 1963 yılında toplam hayvan sayısı 67.653.880 adet iken, 1979 yılına gelindiğinde 81.408.000'e çıkmıştır. Tarımsal üretim bir bü-

total lands increased in this period. Also, the area of forests has increased remarkably as a result of the effective efforts. It was such that the 10.584.000 hectares (16.3 % of total lands) of land was defined as the woody area in 1963, this area increased to 18.273.000 hectares with the ratio of 25.5 % in 1968, to 18.273.000 hectares with the ratio of 27.6 % in 1972 and to 20.155.000 hectares with the ratio of 29.5 % in 1979.

The agricultural production has showed an increase of 150 % between the years 1963 and 1978. At the livestock sector, which is a sub-sector of agriculture the total number of animals were 67.653.880 in 1963 and it increased to 81.408.000 when we came to 1979. If we evaluate the agricultural production not as total, but separately as vegetable production and livestock production we see that the vegetable production had an important place inside the agricultural production. For example, the vegetable production formed the 62.4 % of total agricultural production in 1972 and it was 62.1 % in 1977. While the livestock production provided the 37.6 % of the total agricultural production in 1972, it became 37.9 % in 1977. If we check the same position at the developed and developing countries it is seen that the share of livestock production inside the total agricultural production is much more than others.

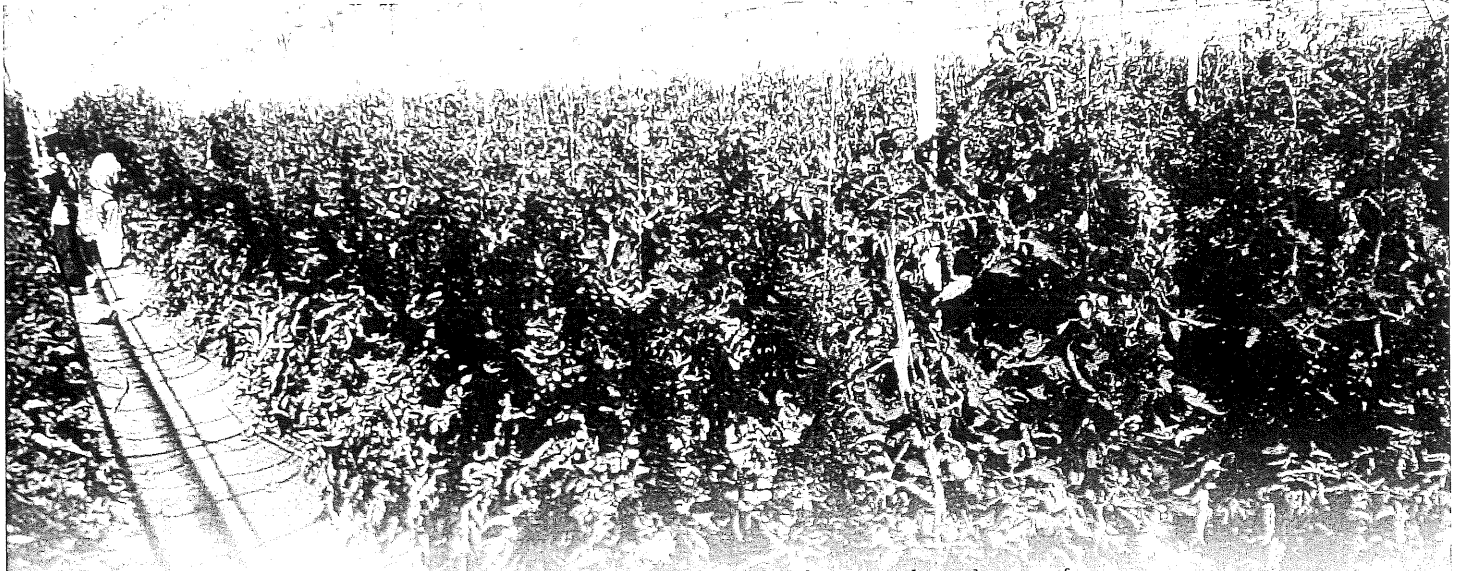
The Development of Agricultural Sector between the Years 1980 and 2004

The share of the agricultural sector at the GNP was 22.3 % (with the prices of 1968) in 1980 and it decreased to 20.5 % in 1980. While it was 17.4 % with the production prices in 1987 it decreased to 17 % in 1988. The share of the agricultural sector in the GNP decreased to 16.8 % in 1989, to 16.2 in 1991, to 15.9 in 1992 and to 14.5 in 1993. The decrease in the share of agricultural sector went on in the following years and when we came to 2000, it just provided the 13.5 % of GNP, and the ratio was 13.8 % in 2002, 12.6 % in 2003. While the

Pancar hasadı

Beet harvest

Seracılık

Greenhouse building

tün olarak değil de, doğrudan doğruya bitkisel üretim ve hayvansal üretim ayırımında değerlendirildiğinde, bu dönemde bitkisel üretimin tarımsal üretim içerisinde ağırlıklı yere sahip olduğu görülür. Örneğin 1972 yılında tarım kesiminde bitkisel üretim toplam tarım üretiminin % 62.4'ünü oluşturur iken, 1977 yılında % 62.1'dir. Hayvansal üretim ise 1972 yılında toplam tarım üretim üretiminin % 37.6'sını sağlarken, 1977'de % 37.9'unu oluşturmuştur. Gelişmiş ve diğer bir kısım gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ise görülen odur ki, esas olarak hayvansal üretimin toplam tarımsal üretimde payı yüksek düzeylerde dir.

1980-2004 Yılları Arasında Tarım Sektörünün Gelişimi

1980 yılında (1968 yılı fiyatları ile) % 22,3 GSMH payına sahip olan tarım sektörünün üretimdeki payı, 1987 yılına gelindiğinde % 20,5'e düşmüştür. 1987 yılı üretici fiyatları ile aynı yıl, % 17.4 iken, 1988 yılında % 17'ye inmiştir. 1989 yılında tarım kesiminin GSMH payı % 16.8'e, 1990 yılında % 16.5'e, 1991 yılında % 16.2'ye, 1992 yılında % 15.9'a, 1993 yılında % 14.5'e inmiştir. Tarım kesiminin üretim pay düşüşü daha sonraki yıllarda da devam etmiş ve 2000 yılına gelindiğinde GSMH'nin ancak % 13.5'ini; 2002 yılında da % 13.8'ini karşılamış, 2003 yılında da % 12.6 olmuştur. Tarım kesimi ihracatının toplam ihracata oranı ise 1980 yılında % 57.5 iken, 1990 yılında % 18.11'e inmiş, 2003 yılında da % 5.4'e düşmüştür. Bu yıllarda tarım kesiminde yaşanan görece pay düşüşü sadece sanayi kesiminin görece büyüme artışından değil, aynı zamanda tarım kesiminde büyümenin olumsuz seyir izlemesinden kaynaklanmıştır. 1987 sabit fiyatları ile tarım kesiminin 1994 sonrası gelişiminin incelenmesinden görülen odur ki, tarım sektörü, 1994 öncesi yaşadığı olumsuzlukları bünyesinde taşımaya devam etmiş ve bu boyutuyla ekonomideki payı ve ağırlığı, sadece sanayi kesiminin ile hizmetler kesiminin görece gelişimine göre değil, doğrudan tarım sektöründe var olan kronik ve dışa açılmanın doğurduğu sorunlar sebebiyle azalmaya devam etmiştir.

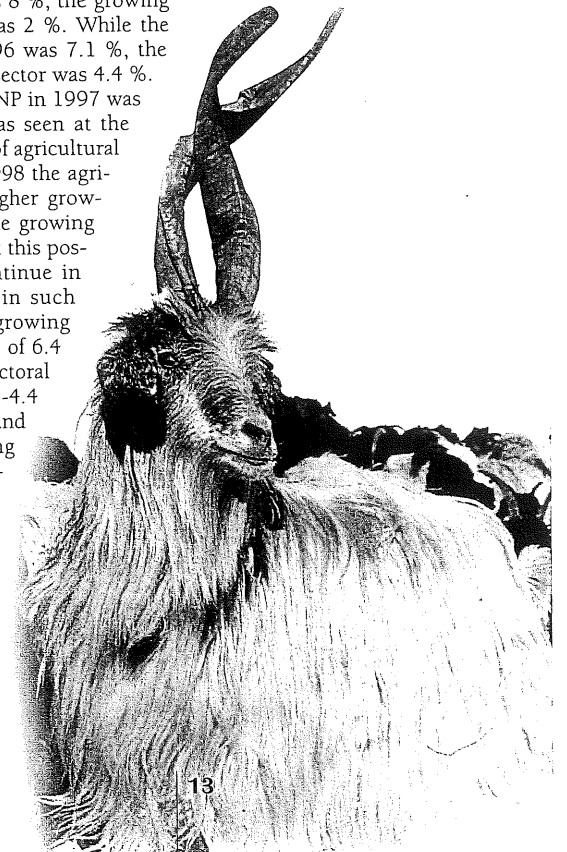
Sektörde 1994 yılında ortaya çıkan % -0.7 negatif büyümenin ardından, her ne kadar 1995 yılında nisbeten toparlanma eğilimine girilmişse de, bu toparlanma hem uzun süreli olmamış ve hem de mevcut pozitif büyüme oranları, 1998 yılı hariç, GSMH büyüme hızına yaklaşamamıştır. 1995 yılında GSMH büyümesi % 8 iken, tarım sektöründe büyüme oranı % 2'dir. 1996 yılında GSMH büyümesi % 7.1

ratio of agricultural export in the total export of the country was 57.5 % in 1980, it decreased to 18.11 % in 1990 and to 5.4 % in 2003. The relative decrease at the share of agricultural sector was not just because of the relative increase at the industrial sector, but also it was as a result of the negative growing course occurred at the agricultural sector in these years. It is realized from the analysis of the course of agricultural sector after 1994 with the prices of 1987; the agricultural sector has continued to keep the problems that lived before 1994. And the share and weight of it at the economy with this dimension has continued to decrease not just because of the relative development of industrial sector and service sector, but also as a result of the chronic problems that existed in the agricultural sector and the problems created by opening the doors of the country for the import.

After the negative growing of -0.7 % seen in the sector, however there have been a tendency of recovery in 1995, both the recovery couldn't have continued so long and also the ratio of positive growing couldn't reach the growing rate of the GNP, except 1998. While the growing rate of GNP in 1995 was 8 %, the growing rate of agricultural sector was 2 %. While the growing rate of GNP in 1996 was 7.1 %, the growing rate of agricultural sector was 4.4 %. While the growing rate of GNP in 1997 was 8.3 %, negative growing was seen at the sector and the growing rate of agricultural sector was -2.3 %. But in 1998 the agricultural sector reached a higher growing rate with 8.6 % than the growing rate of GNP with 3.9 %. But this positive progress couldn't continue in 1999 and became -4.8 % in such conditions that also GNP growing rate decreased with the ratio of 6.4 % at the same year. The sectoral growing was 4 % in 2000, -4.4 % in 2001, 6.9 % in 2002 and 2.5 % 2003. The fluctuating course lived in the agricultural production has also reflected by the investments in years. While the private sector investments at agricultural sector were 4.1 % in 1994, there was an increase at its course until 1997 and it has reached to 5.8 % in that

Tiftik keçisi

Tiftik goat

Çay hasadı

Tea harvest

olurken, tarım sektörünün büyümesi ise % 4.4 olmuştur. 1997 yılında GSMH büyümesi % 8.3 olurken, tarım kesiminde negatif büyüme gözlenir ve sektörün büyümesi % -2.3'dür. 1998 yılında ise tarım sektörü % 3.9 olan GSMH büyümesinin üzerine çıkarak % 8.6'ları bulacaktır. Ancak bu olumlu gelişme 1999 yılında devam edememiş ve 1999 yılı sektör büyümesi GSMH'nin de % 6,4 düşüş gösterdiği ortamda, % -4.8 olmuştur. Sektörel büyüme 2000 yılında % 4; 2001'de % -4.4; 2002 yılında % 6.9; 2003 yılında da % 2.5 olmuştur.

Tarımsal üretimde yaşanan bu dalgalı seyir kendisini zaman içinde yatırımlar itibarıyla da göstermiştir. 1994 yılında tarım kesimine dönük özel kesim yatırımları % 4.1 iken, 1997 yılına kadar bir yükseliş seyri izlemiş ve o yıl % 5.8'e çıkmıştır. Tarım kesimine dönük yatırımlar toplam sabit sermaye yatırımları içerisindeki payı 2002 yılında % 9.2 olurken, beklenen değerler olarak bu oran 2003'de % 7.4 ve 2004'de de % 7.8'dir.

Bu yıllarda tarım kesiminde ekilen alanların artışının daha öncesi yıllara göre daha düşük miktarda gerçekleştiği görülür. Örneğin 1980 yılında ekilen alanlar 16.372 bin hektar iken, 1987 yılı sonunda aynı arazi miktarında ekim yapılmaktadır. Ancak nadasa bırakılan tarlalar 1980 yılında 8.188 bin hektar iken, 1987 yılında 5.574'e düşmüştür. 1994 yılında ekilen alanlar 18.641 bin hektar olurken, nadasa bırakılan alanlar 5.255 bin hektar olmuştur. 1999 yılında ekilen alanlar 18.448 bin hektar, nadasa bırakılan alanlar ise 4.900 bin hektar olacaktır. İşlenen tarla alanlarının tarım alanlarına oranı 1980 yılında % 58.10 iken, nadasa bırakılan alanların azalmasının da etkisiyle 1987 yılı sonunda bu oran % 67.25'e yükselmiş; 1999 yılında da % 79 olmuştur. Nadasa bırakılan alanların ekilen alanlara oranı ise 1980 yılında % 29.06 iken 1999 yılında % 26'ya düşmüştür.

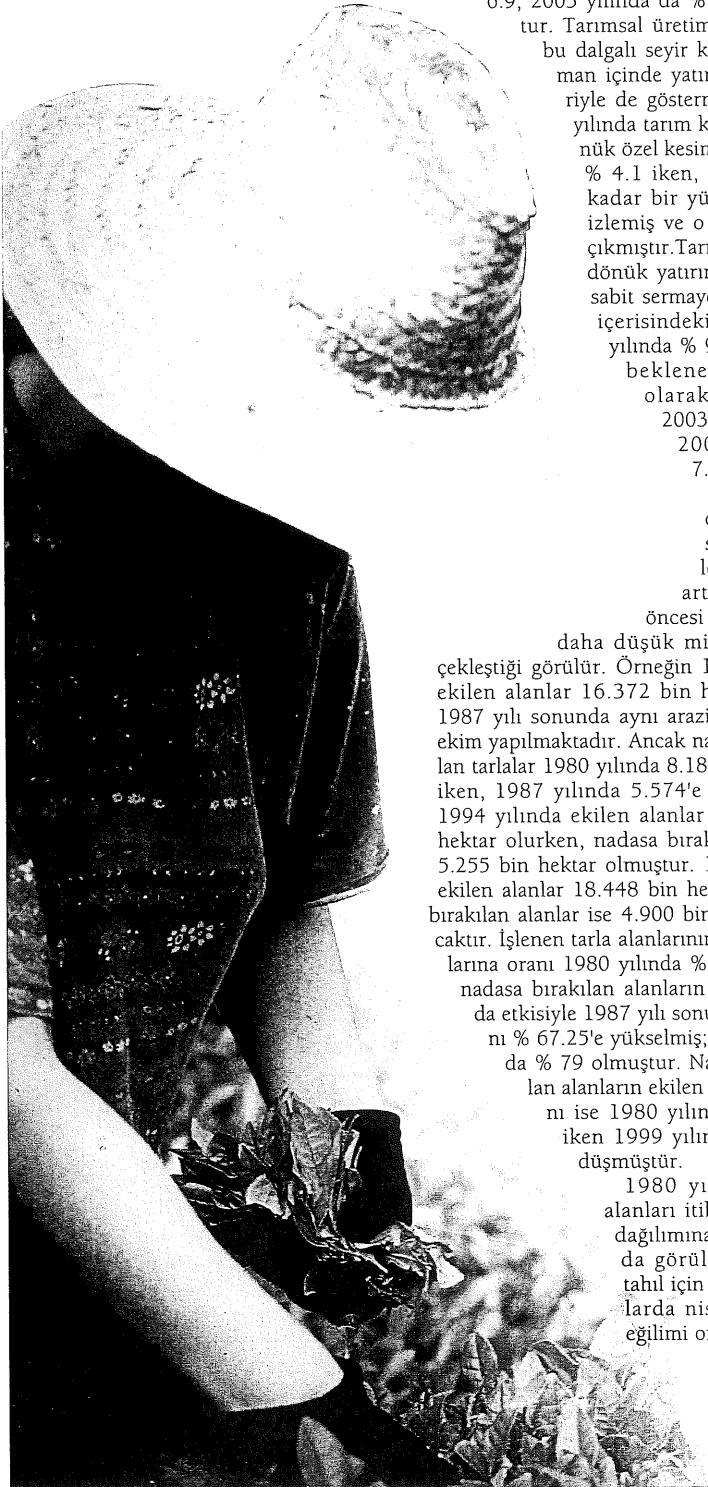
1980 yılında ekim alanları itibarıyla ürün dağılımına bakıldığında görülen odur ki, tahıl için ayrılan alanlarda nisbî bir artış eğilimi ortaya çıkmış-

year. While the share of investments at agricultural sector among the fixed-capital investments was 9.2 in 2002, the estimated and expected rate was 7.4 % for 2003 and 7.8 % for 2004.

It may be seen that the increase in the cultivated agricultural lands in these years occurred with less amount than in the previous years. For example, while the amount of cultivated agricultural lands was 16.372 hectares in 1980, the same amount of agricultural lands has been used for cultivation at the end of 1987. But, the amount of the agricultural lands allowed lying fallow was 8.188.000 hectares in 1980; it decreased to 5.574.000 hectares in 1987. While the total amount of the cultivated agricultural lands was 18.641.000 hectares in 1994 and the agricultural lands allowed lying fallow were 5.255.000 hectares in the same year. The total amount of the cultivated agricultural lands will be 18.448.000 hectares in 1999 and the agricultural lands allowed lying fallow will be 4.900.000 hectares in the same year. While the ratio of the cultivated agricultural lands over total agricultural lands was 58.10 % in 1980, because of the decrease at the amount of the lands allowed lying fallow this rate increased to 67.25 % in 1987 and it became 79 % in 1999. While the ratio of amount of the lands allowed lying fallow was 29.06 % in 1980 and it decreased to 26 % in 1999.

If we look at the product formation with regarding the cultivation lands it is seen that there has been a relative increase tendency in 1980. It was such that, while the crop cultivation was made on the 54.1 % of the cultivation lands in 1980, this rate has increased to 57.9 % in 1985 and to 59.3 % in 1999. While the ratio of the lands reserved for the leguminous seeds was 3 % in 1980, it has increased to 6.7 % in 1999. While the industrial vegetables had a cultivation land with the ratio of 5 % in 1980, it will have a cultivation land with the ratio of 6.6 % in 1999. The oilseed vegetables had a cultivation land with the ratio of 2.8 % in 1980 and it will have a cultivation land with the ratio of 3 % in 1999. While the ratio of cultivation lands used for vegetables that have beet was 1.2 % in 1980 and it increased to 1.5 % in 1999.

If we look at the changes in the size of the businesses with taking into consideration of data of this period it is seen that the ratio of the businesses that had cultivation land between 1 and 20 decare over the total agricultural businesses was 28.4 % in 1980 and the lands cultivated by them formed the 4.1 % of total agricultural lands in the same year. And it was determined that the ratio of these businesses over total agricultural businesses increased to 36.7 % and the ratio of the land cultivated by them also increased to 5.6 % in 1991. While the ratio of the businesses that had cultivation land between 21 and 50 decare over the total agricultural businesses was 32.7 % in 1980, the lands cultivated by them formed the 15.9 % of total agricultural lands in the same year. The

tır. Öyle ki 1980 yılında ekim alanlarının % 54.1'inde tahıl ekimi gerçekleştiriliyorken, 1985 yılında bu oran % 57.9'a; 1999 yılında ise % 59.3'e yükselmiştir. Baklagiller üretimine ayrılan alanlar 1980 yılında % 3 iken, 1999 yılında % 6.7'ye yükselmiştir. Sınai bitkiler üretimi 1980 yılında % 5'lik bir ekim alanına sahip iken, 1999 yılında % 6.6'lık bir ekim alanına sahip olacaktır. Yağlı tohum bitkileri ise 1980 yılında toplam ekim alanlarının % 2.8'nde, 1999 yılında ise % 3'ünde ekime konu olacaktır. Yumru bitkilere ayrılan ekim alanı ise 1980 yılında % 1.2 iken, 1999 yılında % 1.5'e yükselmiştir.

Bu dönemdeki mevcut veriler itibarıyla, işletme büyüklüklerinin değişimine bakıldığında, görülen odur ki, işletme genişliği 1-20 dekar arasında yer alan işletmelerin toplam işletmelere oranı 1980 yılı itibarıyla % 28.4, işledikleri alanlar ise toplam alanın % 4.1'i olmuştur. 1991 yılında ise bu işletmelerin toplam işletmelere oranı % 36.7'ye, işledikleri alanların ise % 5.6'ya çıktığı tesbit edilmiştir. 21-50 dekar arası işletme genişliği olan işletmelerin toplam işletmelere oranı 1980 yılında % 32.7 iken, işledikleri alanlar, toplam alanlar içerisinde % 15.9 olmuştur. 1991 yılında bu işletmelerin toplam işletmeler içerisindeki yüzdesi 31.1'e; işledikleri alanlar da % 16.6'ya yükselmiştir. 51-100 dekar arası işletme genişliği olan işletmelerin toplam işletmelere oranı 1980 yılında % 20.8 iken, 1991 yılında % 17.5'e düşmüştür. Bu işletmelerin işledikleri alanlar 1980 yılında toplam alanların % 21.3'üdür ve bu 1991 yılında % 19.9'a düşmüştür. 101-200 dekar arasındaki işletmelerin toplam işletmelere oranı ise 1980 yılında % 11.8 iken, 1991 yılında % 9.4'e düşmüştür. Bu yıllarda bu tarım işletmelerinin işledikleri alanların toplam alanlara oranı 1980 yılında % 23.8 iken, 1991 yılında % 20.9'a düşmüştür. 201-500 dekar genişliğinde işletmelerin toplam işletmelere oranı ise 1980 yılında % 5.5 iken, 1991 yılında % 4.4'e inmiştir. Bu tarım işletmelerinin toplam işlenen alanlar içerisinde işledikleri alanlar 1980 yılında % 22.7 iken, 1991 yılında % 19.8'e düşecektir. 500 dekar üstü işletme genişliğinde olan işletmelerin toplam işletmeler içerisindeki payı 1980 yılında % 0.8 iken, 1991 yılında % 0.9'a yükselmiştir. Bu işletmelerin işledikleri alanlar, toplam alanların 1980 yılında % 12.2'sine eşit iken, 1991 yılında % 17.2'sine yükselmiştir. Bu verilerden de görüldüğü üzere 1980'den 1991'e geçen sürede, orta genişlikte topraklar parçalanırken, bir yanda küçük toprak sahipliği artmış diğer yanda ise 501 dekar ve üstü genişliğe sahip işletmelerin işledikleri arazi yüzdeleri artış göstermiştir.

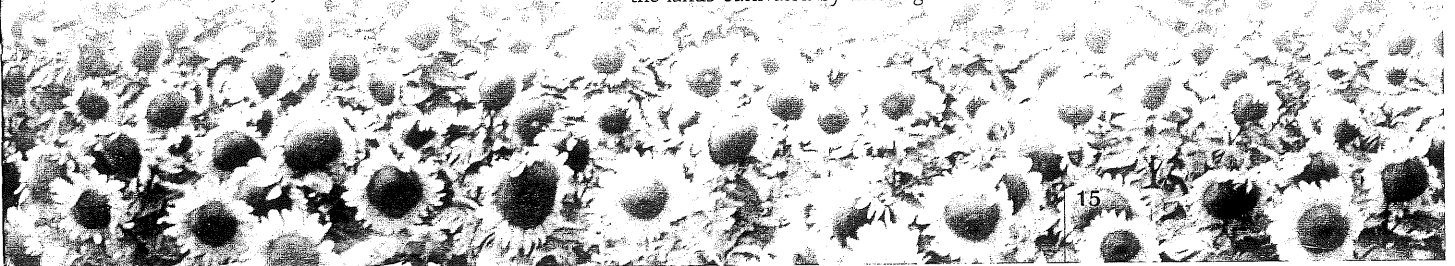
Tarım kesiminin GSMH oranlarında pay gelemeşi yaşanırken, benzer biçimde tarım kesimine dönük yatırımların da önemli bir darala-

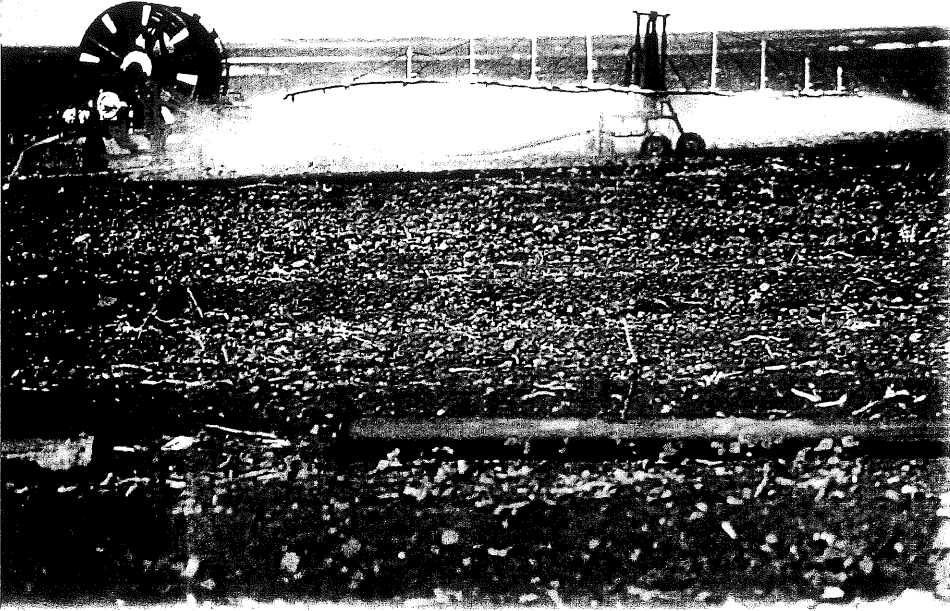

Harran'da bir sulama kanalı

A irrigation canal at Harran

ratio of these businesses over total agricultural businesses increased to 31.1 % and the ratio of the land cultivated by them also increased to 16.6 % in 1991. While the ratio of the businesses that had cultivation land between 51 and 100 decares over the total agricultural businesses was 20.8 % in 1980, it decreased to 17.5 % in 1991. The lands cultivated by these agricultural businesses formed the 21.3 % of total agricultural lands in 1980 and it decreased to 19.9 % in 1991. While the ratio of the businesses that had cultivation land between 101 and 200 decares over the total agricultural businesses was 11.8 % in 1980, it decreased to 9.4 % in 1991. The lands cultivated by these agricultural businesses in these years formed the 23.8 % of total agricultural lands in 1980 and it decreased to 20.9 % in 1991. And while the ratio of the businesses that had cultivation land between 201 and 500 decares over the total agricultural businesses was 5.5 % in 1980, it decreased to 4.4 % in 1991. While the lands cultivated by these agricultural businesses in these years were 22.7 % of total agricultural lands in 1980 and it decreased to 19.8 % in 1991. While the ratio of the businesses that had cultivation land larger than 500 decares over the total agricultural businesses was 0.8 % in 1980, it increased to 0.9 % in 1991. While the lands cultivated by these agricultural busi-

Sulama

Irrigation

Toprak Mahsülleri Ofisine
ait bir silo

A silo belonging to TMO

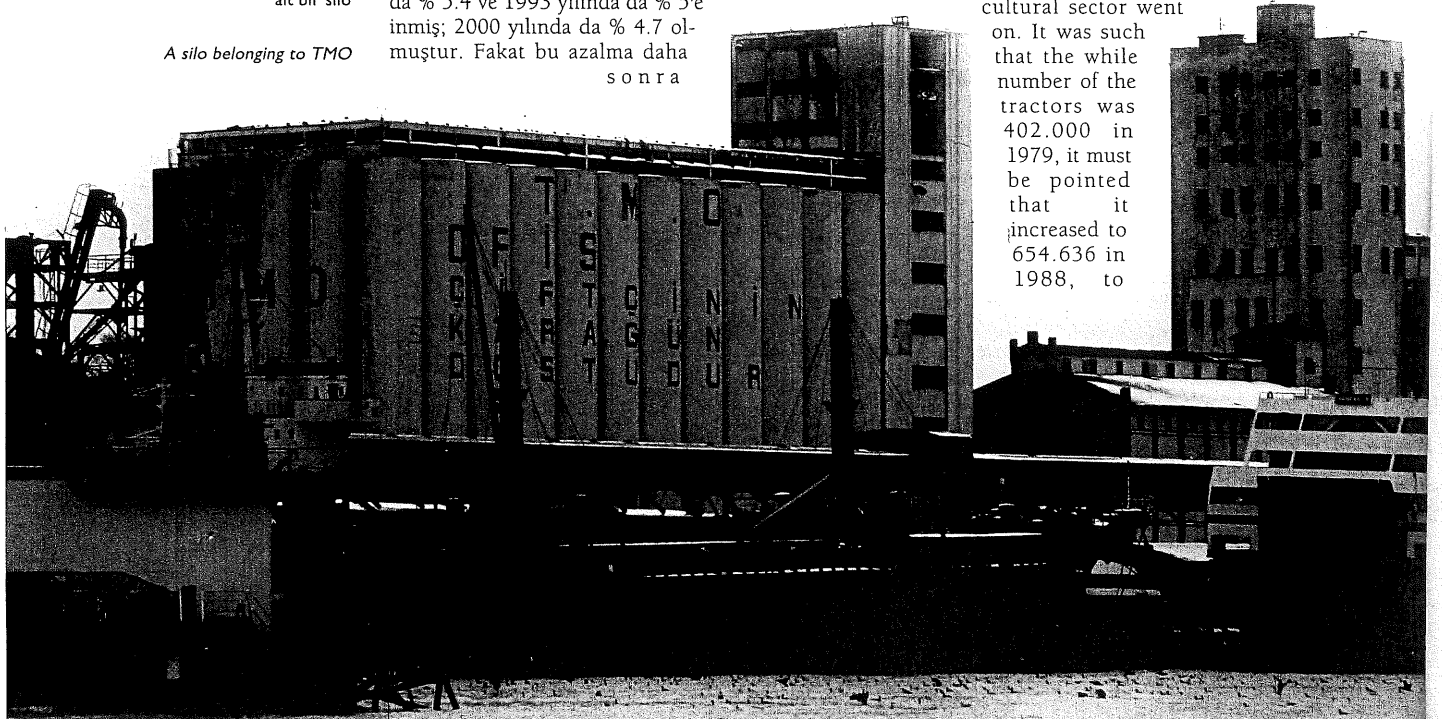
ma seyri içine girdiği dikkat çekmektedir. Esasen tarım sektörü birinci B.Y.K.P.'nin uygulamaya konulduğu 1963 yılından başlayan süreçle birlikte sanayileşmenin temel hedef alındığı, tarım sektörünün ekonomik gelişmede fazla rağbet görmeyen ve daha doğrusu bir araç-sektör konumunda bırakılan bir sektör hüviyeti taşıdığı görülmüştür. 1963 yılı itibarıyla tarım kesimine dönük gerçekleştirilen yatırım % 12.3 iken, bazı istisnai yıllar hariç bu pay sürekli düşüş seyriinde olmuştur. 1980 yılına gelindiğinde tarım kesimine yönelen yatırımların toplam yatırımlar içindeki payı % 7.6 iken, 1990 yılında % 5.4 ve 1993 yılında da % 5'e inmiş; 2000 yılında da % 4.7 olmuştur. Fakat bu azalma daha sonra

nesses in these years formed the 12.2 % of total agricultural lands in 1980 and it increased to 17.2 % in 1991. As it may be realized from these data in the period from 1980 to 1991, while the middle-scale lands became small by falling into pieces, on the other hand the ownership of small-scale businesses increased and also the ratio of the lands cultivated by the businesses that have the lands 501 decaire and larger than it increased.

While there is a decrease at the rates of GNP of agricultural sector, it attracts notice that the agricultural investments had a course including decrease in a similar way. As a matter of fact that the agricultural sector have played a role and had a characteristic with course that industrialization has been aimed and the agricultural sector has not been showed so much esteem at the economic development, rather than this it has been kept as a medium sector beginning in

1963, when the execution of first B.Y.K.P. (five-year development plan) begun. While the investments executed at agricultural sector were 12.3 % in 1963, this share had always a decreasing course besides some exceptional years. When we came to 1980, while the share of the investments for agricultural sector in the total investments were 7.6 %, it decreased to 5.4 % in 1990 and to 5 % in 1993 and it became 4.7 % in 2000. But this decrease turned to a relative recovering tendency. However the increase at the mechanization of the vehicles and equipments used at agricultural sector went

on. It was such that the while number of the tractors was 402.000 in 1979, it must be pointed that it increased to 654.636 in 1988, to

nisbi bir toparlanma eğilimine girmiştir. Ancak bu dönemde, tarım kesiminde kullanıma konu olan araç ve ekipmanların makineleşme artışı devam etmiştir. Öyle ki traktör sayısı 1979 yılında 402.777 adet iken, 1988 yılında 654.636; 1990 yılında ise 692.454 ve 1993 yılında 746.283; 1999 yılında da 925.000'e ve 2000 yılında da 940.000 adede çıktığı belirtilmelidir. Kültivatör sayısı 1980 yılında 147.436 adet iken, 1999 yılında 396.000 ve 2000 yılında da 415.000 adede yükselmiştir. Gübrelenen arazide de bu artış gözlenir. Öyle ki 1980 yılında 11.858 bin hektar olan gübrelenen arazi 1988 yılında 17.469 bin hektara, 1993 yılında 18.494 bin hektara, 1999 yılında da 18.177 bin hektara yükselmiştir.

Bir üretim sektöründe başarıyı ortaya koymada, verimliliğin gelişimi önemli bir göstergedir. Bu bağlamda tarım kesiminde verimlilik değişmelerine, uzun dönemli 1960'lardan itibaren bakıldığında, görülen odur ki 1960'dan 1980'e makineleşmenin ve tarımda modern tekniklerin ve ilaçların kullanılmaya başlanması da etkisiyle, dikkati çeken verimlilik artışları gözlenmektedir. Ancak bu verimlilik artışları Türkiye ölçeğindedir ve dünya ekonomisi açısından değerlendirildiğinde, düşük verimlilik seviyelerini ifade eder. Tarım kesiminde verimlilik sorunu hep var olan bir konudur. Ancak 1980 sonrasında dışa açılma ile birlikte bazı tarımsal ürünlerde yaşanan rekâbet artışı olgusu sektörü olumsuz etkilemiştir. Bunun yanı sıra, 1980 sonrasında Türkiye'de zaman içerisinde artan dozda liberal iktisat politikaları uygulamaya konulmuştur. Liberal iktisat politikalarının tarımda da liberalleşmeyi gündeme getirmiş, hükümetler bu alanda liberal politikaları uygulamaya koyulurken, bir yandan teşvikler ve koruma unsurlarını, diğer yanda da kamusal-kurumsal desteklemeleri azaltmıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki, 1980 öncesinde tarım sektörü en önemli döviz geliri sağlayan üretim kesimidir, ve nüfusun önemli bir kesimini bünyesinde barındıran bu sektörde devletin destekleyici etkinliği yüksek olmuştur. Ancak nisbeten bu yüksek destek ortamı ve politika-sektör etkileşimi, sektörün kendisini geliştirmesi noktasında bir zaaf yaratmıştır. Özellikle 1980 sonrasında teşvik düzeninde ve ekonomide sanayi kesiminin ağırlığı artarken, tarım kesimi zamanla geri planda kalmış, bu durum sektörde esasen kronik olarak var olan sorunların daha da keskinleşmesine yol

692.454 in 1990, to 746.283 in 1993, to 925.000 in 1999 and to 940.000 in 2000. While the number of the cultivator was 147.436 in 1980, it has increased to 396.000 in 1999 and to 415.000 in 2000. This increase also can be seen at the amount of the fertilized lands. It is such that the fertilized lands that formed of 11.858.000 hectares in 1980 increased to 17.469 in 1988, to 18.494.000 hectares in 1993 and to 18.177.000 hectares in 1999.

The progress of productivity is an important indicator to bring up the success at a production sector. In this context, if we look at the productivity changes from a long period perspective beginning from 1960's, it is seen remarkable productivity increases from 1960's to 1980 because of mechanization and beginning to use modern techniques and chemicals at agriculture. But these increases at productivity are at Turkey's scale, and they mean low productivity if we evaluate them with regarding the world economy. The productivity problem at agriculture has always existed. But, with the opening doors for foreigners after 1980 the competition increase lived at some agricultural products has affected the sector in a negative way. Besides this, increasing liberal economy politics have been executed after 1980's in Turkey. The liberal economy politics has also created liberalizing at agriculture and while the governments begun to execute liberal politics and they decreased the incentives and prevention factors at one side, on the other side they decreased the public-institutional supports.

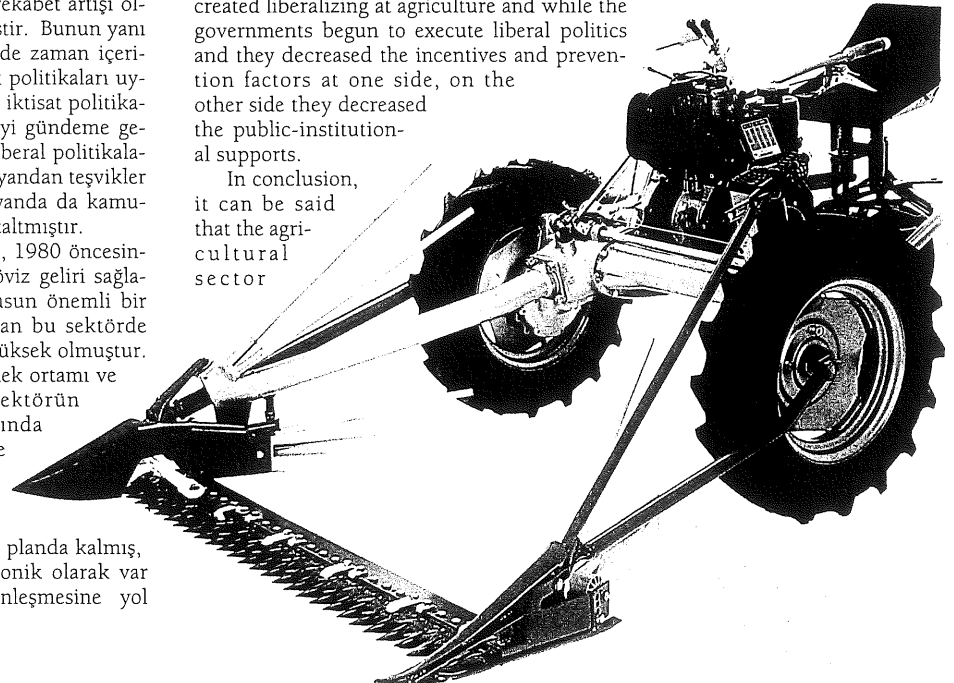
In conclusion, it can be said that the agricultural sector

Hasattan sonra
kürütülmeye bırakılmış
tütünler

Tobaccos left for drying
after the harvest

Ekin biçme makinası

Harvest machine

açmıştır. 1980 sonrasında sektör bir yanda dış rekabete açılırken, diğer tarafta bozulan bütçe dengeleri sonucu, sektöre dönük desteklemeler de azalmıştır. Bütün bunlar sektörde olumsuz bir seyrin yaşanmasına sebep olmuştur. Özellikle hayvancılık alt kesiminde daha fazla belirgin olan olumsuz seyrin, her alt kesimde aynı oranda gerçekleşmiş olduğunu söylemek de tam olarak doğru olmayabilir. 1980 sonrasında tarım sektörüyle ilgili bazı alt kesimlerde, daha önce belirtildiği üzere, dikkate değer üretim gelişmelerinin söz konusu olduğu da görülmektedir.

was the most important production sector, which provided exchange and the government very much supported this sector that included very important part of the population in it. But this support conditions and politics-sector interaction relatively created a weakness at the point of the development of the sector itself. While the share of industrial sector increased at incentive system and economy especially after 1980, the agricultural sector took back seat and this event caused the sharpening of the chronic problems that already existed in the sector. While the sector opened to foreign competition at one side, on the other side the supports of the sector decreased as a result of the problems at the budgetary balance after 1980. All of these caused a negative course at the sector. Saying that, this negative course, which was more effective at the sub sector of livestock, has been effective the same at all sub sectors may not be completely right. As it stated before it is also seen that there have been remarkable production developments at some of the sub sectors related with agricultural sector after 1980.

Tarım Kesimi ve Bazı Sektörlerin Gelişimi, 1994-2004 (1987 üretici fiyatları ile % olarak)																				
Development of agricultural sector and other key sectors, 1994-2004 (with the production prices of 1987 as %)																				
Kesim yıl / Sector Year	1994		1995		1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		2004	
Değişim, Pay ve Değerler	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ	Pay	Δ
Tarım / Agriculture	15.7	-0.7	14.8	2.0	14.4	4.4	13.0	-2.3	13.6	8.4	13.7	-5.0	13.5	4.1	13.9	-6.1	13.8	7.1	11.9	-1.2
-Çiftçilik / Farming	14.5	-0.9	13.6	1.7	13.4	5.1	12.1	-2.1	12.6	8.6	12.8	-5.1	12.5	4.2	12.9	-6.6	12.8	7.1	11.1	-2.0
-Ormancılık / Forestry	0.8	2.6	0.8	10.6	0.7	-4.8	0.6	-7.9	0.6	0.6	0.6	-4.2	0.6	3.1	0.6	-8.1	0.7	6.7	0.6	11.6
-Balıkçılık / Fishing	0.4	0.5	0.3	-6.6	0.3	-0.5	0.3	-0.8	0.3	18.5	0.3	-1.0	0.3	1.7	0.3	2.5	0.3	7.5	0.2	6.6
Sanayi / Industry	27.0	-5.7	28.0	12.1	28.0	7.1	28.6	10.4	28.1	2.0	28.4	-5.0	28.3	-5.6	28.9	-7.5	29.4	9.4	30.2	10.5
-Maden / Mining	1.8	8.0	1.5	-6.9	1.5	2.3	1.4	4.7	1.5	9.3	1.5	-7.3	1.4	-1.1	1.4	-8.8	1.2	-4.4	1.1	2.1
-İmalat / Manufacturing	22.3	-7.6	23.5	13.9	23.5	7.1	24.2	11.4	23.6	1.2	23.7	95.7	23.7	5.9	24.1	-8.1	24.7	10.4	25.8	11.4
-Elektrik-Gaz-Su																				
-Electric-gas-water	2.9	3.4	2.9	9.6	3.0	9.7	2.9	5.0	3.0	5.3	3.2	1.3	3.2	6.5	3.5	-2.1	3.5	8.0	3.3	6.6
GSMH Büyümesi (1987 Fiy.ile)																				
GNP growing (with the price of 1987)		-6,1		8,0		7,1		8,3		3,9		-6,4		6,1		-9,4		7,8		9,7

Hayvancılık

Hayvancılık, Türkiye için beslenmenin yanında, bölgesel kalkınma ve iş olanaklarının sağlanması ve artışı açısından önemli bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim buna bağli olarak ; yem ve yem sanayi, et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri, dericilik, tekstil, veteriner ilaçları, hayvancılık ekipmanları üretimi gibi yan sektör birimleri ortaya çıkarak gelişmiştir.

Ülkemizde bilhassa Doğu Anadolu Bölgesi'nde iklim ve doğa şartlarının tarım açısından gerekli imkanları sağlayamamasından ötürü burada hayvancılık en önemli ekonomik faaliyeti oluşturmaktadır. Bu bölgemizde hayvancılık özellikle Erzurum - Kars Bölümü'nde yapılmaktadır. Diğer taraftan yine iklim dolayısıyla geniş çayır ve otlakların yer aldığı Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde ciddi bir hayvancılık potansiyeline sahiptir. Hayvancılık sektörünün en büyük kalemini oluşturan küçükbaş hayvancılık ise, bozkır bitki örtüsünün görüldüğü, düzlük veya hafif eğimli yamaçlara sahip İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Marmara Bölgesi'nde Ergene havzasında ağırlıklı olarak yapılmaktadır. Buraların dışında ülkemizin çeşitli bölgelerinde de değişen sayılarda küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke ekonomisinin ağırlıklı kısmı tarım ve hayvancılık üzerine bina edilmiş durumdaydı. Dolayısıyla başlangıcından itibaren dönemsel olarak, birbiriyle bağlantılı bu iki sektörün islahı ve gelişmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede I. (1962-1967) ve II. (1967-1972) kalkınma planlarında hayvancılıkla ilgili olarak ; özellikle yerli hayvan ırklarının islah edilerek bunların yüksek verimli türlere dönüştürülmesi ve mera hayvancılığının önüne geçilerek ahır hayvancılığının özendirilmesi düşünülmüş ve yıllık % 4.8'lik bir artış ivmesi planlanmıştır. Ancak, bu oran % 32 ile gerçekleşmiştir. Hayvancılık konusundaki bu artış ivmesi sonraki planlı dönemlerde de devam etmiştir. Buna rağmen Avrupa ülkeleriyle Türkiye arasında bir karşılaştırma yapıldığında tarımsal gelirler

Animal breeding

Animal breeding is an important sector in terms of regional development, providing and increasing job opportunities in addition to being a source of nutrition. In fact, sector units like bait and bait industry, meat and meat industry, milk and dairy products, leather industry, textile industry, veterinary medicine, animal breeding equipment production emerged and flourished.

Since the climatic and nature conditions especially in Eastern Anatolia Region aren't appropriate for agriculture, animal breeding is the most significant economic activity in that region. Animal breeding is especially important in Erzurum-Kars zone. On the other hand, Eastern Blacksea zone of Blacksea Region, where large meadow and pastures are present due to the climatic conditions have considerable potential for animal breeding. Small cattle breeding, which constitutes the biggest part of the animal breeding sector, is mostly seen in Central Anatolia, Southeastern Anatolia and Ergene basin in Marmara Region, where sparsely vegetated plains are in abundance. Small cattle breeding is also seen in different parts of our country in varying numbers.

The economy of the country during the first years of the Republican era was mainly based on agriculture and animal breeding. Hence, amendments were made towards revising and developing those two inter-connected sectors periodically since the beginning of the era. In this context, in the 1. (1962-1967) and 2. (1967-1972) development plans, regarding the animal breeding, turning domestic animal breeds into highly productive breeds and an annual increase of 4.8% were projected to encourage animal breeding in stables rather than animal breeding in pastures. However, it was 32%.

Atatürk Orman Çiftliği ahırındaki süt inekleri, 1938

Dairy cattles in the barn of Atatürk Forest Farm

Koyun kırkan bir köylü

A villager shearing sheep

arasında hayvancılığın payı % 60 ila 80'lerde iken Türkiye'de bu oranın % 32 ila 38'ler arasında olduğu görülmektedir.

Her şeye rağmen hayvancılık sektörü ülkemizde gelişimi sürdürmüştür. Günümüze geldiğinde kalkınma planlarında da üzerinde durulan hayvancılığın büyük ölçüde meralara bağımlı olması konusunda, mera, yaylak ve kışlakların amacına uygun bir şekilde kullanımını sağlayan yasal düzenlemeler yapılmıştır. Hayvancılığın geliştirilmesi, desteklenmesi ve sürdürülebilir bir faaliyet haline getirilmesi, yetiştiricilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi ve girdi maliyetlerinin düşürülmesine yönelik, 2000 yılında çıkarılan Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye hayvancılığına 5 yıl süreyle destekleme yapılmaktadır. Bu kapsamda suni tohumlama, damızlık hayvan ve yem bitkileri desteklenmektedir. Bu süreçte 2001 yılında sığır mevcudu 10.5 milyon, koyun mevcudu da 26.8 milyon ulaşmıştır.

Hayvancılık alanında alınan önlemlere rağmen bu konudaki bir takım olumsuzlukların da önü alınamamıştır. Nitekim, 2005 yılı itibarıyla Türkiye'de 10 milyon 69 bin büyükbaş, 31 milyon 580 bin küçük hayvan olduğu tespit edilmiştir. Ancak, buna paralel olarak yapılan toplam 10 milyon 679 bin ton süt üretiminin ancak 3 milyon tonu sanayide işlenmektedir. Yine, toplam 850 bin ton olan et üretiminin de sadece yarısı (447 bin tonu) kayıtlı olup, 28 milyon ton kaba, 6 milyon ton kesif yem üretilmektedir. Tarım sektöründe 3 milyon 75 bin 516 tarım işletmesi bulunurken, bunlardan % 2,3'ünde yani 72 bin 582'sinde sadece hayvancılık yapılmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere hayvancılık sektöründe kayıt dışılık önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlk çalışmalarına Atatürk tarafından 1930 yılında kurulan Ankara Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü (ATAE) ile başlanan ve 1960'lı yıllardan itibaren bir alt sektör olarak Türkiye'de kendisini gösteren tavukçuluk da son yıllarda

The increase in animal breeding continued in the upcoming planned periods. Despite this, when we compare the agricultural earnings of European countries and Turkey, the proportions are between 60% and 80% in European countries while they are 32% and 38% in Turkey.

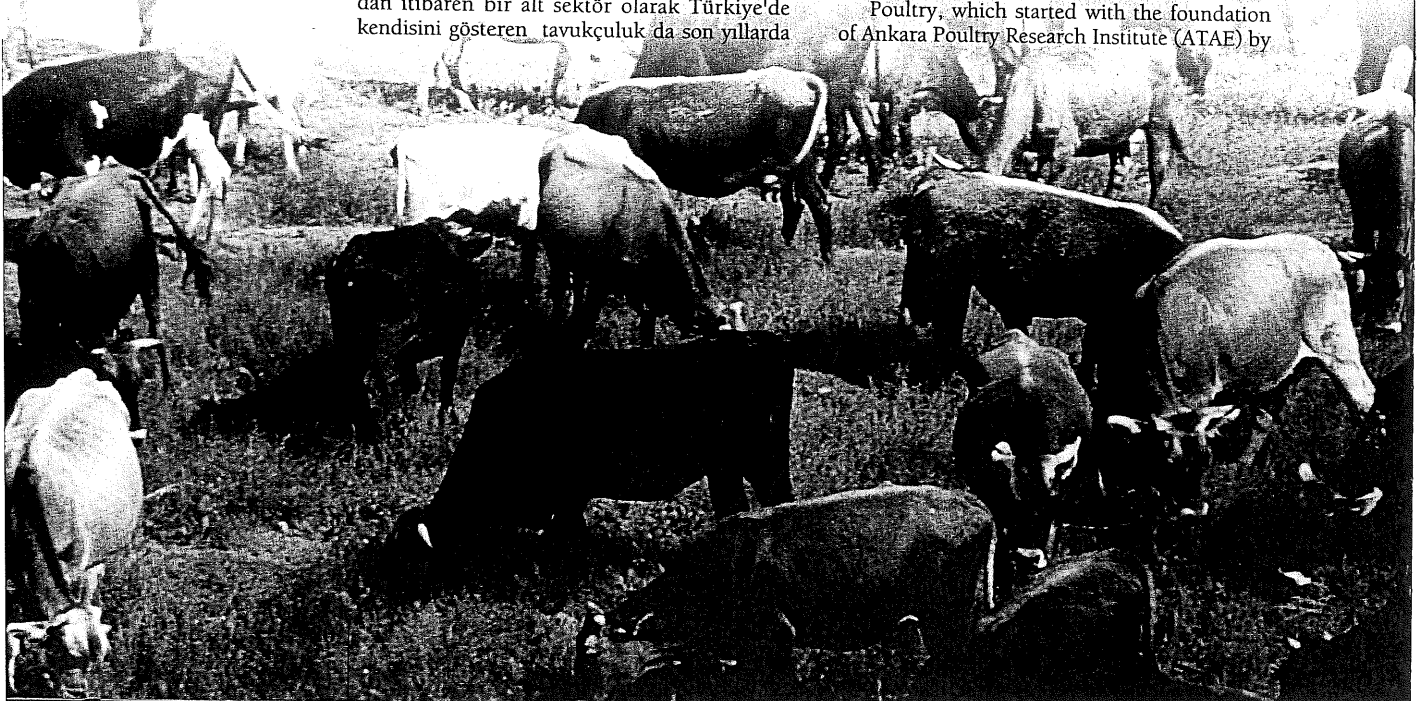
Despite everything, animal breeding sector continued developing. Legal amendments that enabled the proper use of meadows, mountain pastures and shelter places were made regarding the dependence of animal breeding, which is an important issue in the current development plans, on meadows. Turkish animal breeding was supported through the Decision of the Cabinet on Supporting Animal Breeding taken in 2000 to develop, support and make animal breeding a sustainable activity, increase the incomes and decrease the input costs of the breeders. In that context, artificial insemination, stud animals and feed plants are supported. During this process, the number of cattle and sheep reached 10.5 millions and 26.8 millions respectively in 2001.

There are still negative developments despite the measures taken in animal breeding. As a matter of fact, it was detected that there were 10 million and 69 thousand cattle and 31 million and 580 thousand small cattle in Turkey as of 2005. However, in parallel to this, only 3 million tons of 10 millions and 679 thousand tons of milk production is used in industry. In addition, 28 millions of crude feed and 6 millions of dense feed are produced while only half of the 850 thousand tons of meat production (447 thousand tons) is on record. In only 2.3% of 3 million and 75 thousand and 516 agricultural enterprises, that is 72 thousand and 582, is animal breeding performed in the agricultural sector. As can be understood from those data, the unregistered data pose a serious problem in the animal breeding sector.

Poultry, which started with the foundation of Ankara Poultry Research Institute (ATAE) by

Merada otlayan büyük baş hayvanlar

Great cattles pasturing in meadow

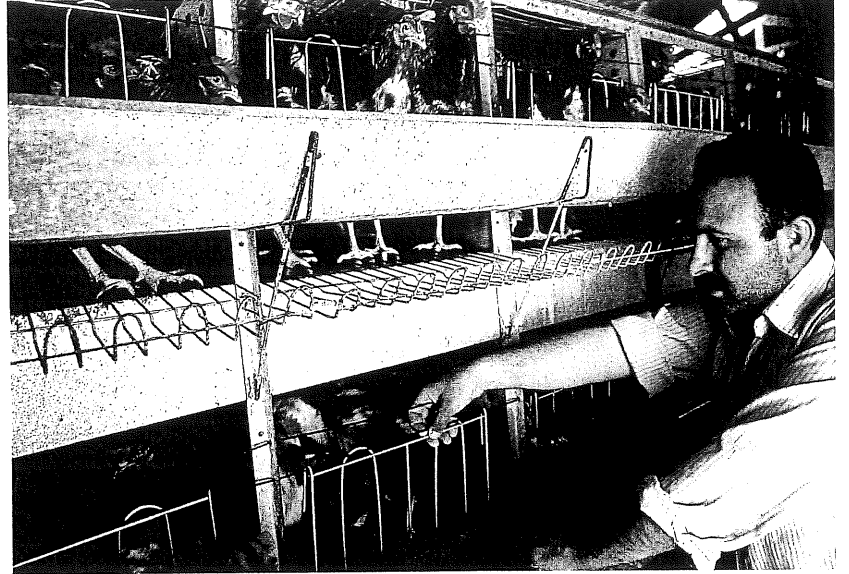

yapılan atılımlarla gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşılmıştır. 2002 yılında broiler ve yumurta tavuğu sayısı 220 milyon civarında olup, beyaz et üretimi 632 bin tona ve yumurta üretimi ise 570 bin tona ulaşmıştır. 1989 yılında 64 milyon olan tavuk sayısının hızlı bir şekilde artması bu konuda yapılan başarılı çalışmalarını da gözler önüne sermektedir. 2006 yılı içinde ülkemizde kendisini gösteren kuş gribi salgını bir süre de olsa tavukçuluk sektörünü tehdit etmiş ise de sektör kısa süre de kendisini toparlamayı başarmıştır. Yine son dönemde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı Tavukçuluk Araştırma Enstitüsünde yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen damızlık tavuk ırkı ile Türkiye bu konuda dışa bağımlı kalmaktan da kurtarılmıştır.

Türkiye'de oldukça eski dönemlerden bu yana yapılan bir diğer hayvancılık alt sektörü de arıcılıktır. Arıcılık, Türkiye coğrafyasında hemen hemen her bölgede yapılmasına rağmen bilhassa Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşmıştır. İl bazında bakıldığında ise ; Muğla, Ordu, Adana, Aydın, Sivas, Antalya, İzmir, İçel, Erzincan ve Samsun ilk on sırayı paylaşmakta olup ülkemiz bal üretiminin yaklaşık yarısı bu illerimizden karşılanmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'deki arıcılık uluslararası alanda da ilk beş içinde yer almaktadır. Nitekim, arıcılığımız dünya sıralamasında kovan sayısı (yaklaşık 4.000.000) bakımından 3., bal üretiminde (63.000 ton) de 4. sırada yer almaktadır. Bütün bu olumlu yanlarının dışında ülkemizdeki arıcılık , kimyasal ilaçlarla tedavi sonrası yeterince başarı sağlanamaması ve balda kimyasal kalıntı problemi oluşması, varroa denilen parazitin arılar üzerinde ortaya çıkardığı tahripkar etki gibi problemlerle karşı karşıyadır. Ancak, arıcılık kolay ve ucuz bir istihdam sağlaması ve yan kollarıyla birlikte ülke ekonomisine sağladığı yaklaşık 1.6-2.4 katrilyon TL. katkı ile hayvancılık alanında önemli bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye, üç yanı denizle çevrili olmasına ve Marmara gibi bir iç denizi bulunmasına rağmen, balıkçılıkta önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri de açık deniz balıkçılığına yönelik bir politikanın henüz oluşturulamamış olmasıdır. Türkiye'yi çevreleyen denizler ve Marmara'da toplamda 350 tür balık yaşamaktadır. İç sularımızda ise 26'sı ekonomik değer taşıyan 192 tür balık yaşamaktadır. Ancak yasak ve yanlış tekniklerle yapılan avlanmalar sonucunda bazı balıkların soyu tükenme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Denizlerimizde en çok avlanan balıklar arasında hamsi, istavrit, palamut ön sıralarda yer almaktadır. Ülkemizde yılda ortalama 240 bin tonu hamsi, 20 bin tonu kefal, 20 bin tonu sardalye, 15 bin tona yakını da istavrit ağırlıkta olmak üzere toplamda 400.000 tonu aşan bir avlanma rakamı karşımıza çıkmaktadır. Bunların ağırlıklı kısmı ise Karadeniz'den sağlanmaktadır. Tatlı su ürünleri üretimi ise 50 bin ton dolayındadır.

Atatürk in 1930 and emerged as a subsector in Turkey in the 1960s, reached the levels of those of the developed countries. The number of broiler and egg-chicken was around 220 millions and white meat production and egg production reached 632 thousand tons and 570 thousand tons respectively in 2002.

The rapid increase in the number of chickens, which was 64 millions in 1989, demonstrates the success of the work done in this area. Although the outbreak of bird flu in 2006 threatened the poultry sector for a period of time, the sector managed to get over it in a very short time. With the stud chicken breed obtained as a result of the studies carried out in the Poultry Research Institute attached to the Ministry of Agriculture and Rural Affairs, Turkey has become independent of the foreign sources.

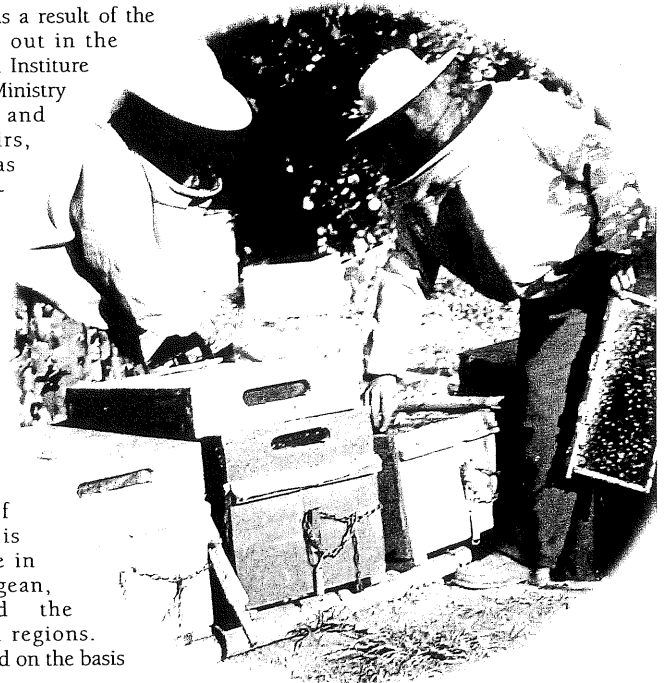
Another important subsector of animal breeding since the old times is apiculture. Although apiculture can be seen in almost all regions of Turkey, it is intensely done in especially Aegean, Blacksea and the Mediterranean regions. When considered on the basis

Tavukçuluk

Chicken farming

Arıcılık

Beekeeping

Avdan dönen balıkçılar

Fisherman who returning
from fishing

Balıkçı tekneleri, troller v.d. ile yapılan balık avlarının yanı sıra Türkiye'de son yıllarda kurulan balık çiftliklerinde balık üretimi yani kültür balıkçılığı da artmaya başlamıştır. Ancak, bu daha istenilen seviye ve rakamlara ulaşmış değildir. Denizlerimizde kurulan bu çiftliklerde yetiştirilen levrek, çupra çiftlikleri dışında özellikle alabalık başta olmak üzere, sazan, levrek gibi tatlı su balıklarının yetiştirildiği çiftlikler de mevcuttur. Kültür balıkları üretiminin % 20 sini çipura, % 23 ünü levrek, % 55 ini alabalık, % 2 sini sazan ve diğer türler teşkil eder. Halen ülkemizde 1450 adet çiftlikte su ürünleri yetiştiriciliği yapılmakta, 10 bin kişi bu çiftliklerden geçimini sağlamaktadır. Paketleme, işleme, ve ihracat sektörü ile birlikte bu rakam 25.000 kişiye çıkmaktadır. Denizlerde kurulan çipura ve levrek tesislerinin sayısı ise 224 adettir ve bunun 147 adeti yalnızca Muğla ilinde bulunmaktadır. Ülkemiz toplam su ürünleri ihracatı 90 milyon dolar civarındadır. Bu değer % 60'ını yetiştiricilik ürünleri sağlamaktadır. En büyük ihracat pazarı Avrupa Birliğidir.

Yukarıda aktarılanların dışında denizlerin kirlenmesi, zararlı atıklar vb. problemlerle karşı karşıya olan balıkçılık sektörünü korumak amacıyla 1997 yılında Karadeniz ülkeleri arasında, merkezi İstanbul'da olması kararlaştırılan, Karadeniz Balıkçılık Komisyonu kurulması yönünde bir anlaşma imzalanmıştır.

of provinces; Muğla, Ordu, Adana, Aydın, Sivas, Antalya, İzmir, Icel, Erzincan and Samsun are the top ten provinces in this area and they provide half of honey production of the country. The apiculture in Turkey is among the top five in the international arena. As a matter of fact, our apiculture is 3rd in terms of honeybee hives (around 4.000.000) and 4th in honey production (63.000 tons) globally. Other than all these positive aspects, apiculture in our country is facing problems such as lack of success after treatment with chemical drugs and chemical remains in the honey, destructive effects of the parasite called varroa. However, apiculture is an important sector in the field of animal breeding providing an easy and cheap employment and contributing 1.6-2.4 billions YTL to the national economy with its sub-branches.

Although Turkey is a peninsula and has an inland sea, the Marmara Sea, no important developments have been recorded. One of the most significant reasons for this is that there is no policy towards open sea-fishing yet. 350 species of fish live in the Marmara Sea and in the seas that surround Turkey. In our inland seas, there are 192 species of fish, 26 of which are of economical value. However, some species are in danger of extinction due to illegal fishing and fishing through wrong techniques. We see a number of more than 400.000 tons of annual fish hunting, on average 240.000 tons of which is anchovy, 20.000 tons of which is grey mullet, 20.000 tons of which is sardine and 15.000 tons of which is horse mackerel. Most of them are hunted in the Black Sea. Freshwater products production is around 50.000 tons. In addition to the fish huntings through fishing boats, trollers and etc., fish production in the fish farms has also increased recently although it is yet to come to the desired levels. Other than sea bass and gilthead seabream raised in the farms established in our seas, there are also farms where freshwater fish like carps, sea basses and especially trouts are raised. Gilthead bream (20%), sea bass (23%), trout (55%), carp and other species of fish (2%) constitute the artificial fish production. There are 1450 farms that are involved in fishery products and 10.000 people work in these farms. This number rises to 25.000 with packing, processing and exporting sectors. There are 224 gilthead bream and sea bass facilities in our seas and 147 of them are in Muğla. Our fishery products exportation is around 90 million dollars. 60% of it is through fish raising. The biggest export market is the European Union.

An agreement was signed for the establishment of Black Sea Fishing Commission, headquarters of which was decided to be in Istanbul, by the Black Sea countries in 1997 to protect the fishing sector which is facing problems like sea pollution, harmful waste, etc. in addition to the abovementioned problems.